

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій
Кафедра авіаційної психології

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ Людмила ПОМИТКІНА

«___» _____ 2022 р.

**ДИПЛОМНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
МАГІСТР**

**Тема: ОСОБЛИВОСТІ СЕКСУАЛЬНИХ УСТАНОВОК ЮНАЦТВА В
ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЖИТТЄВИХ СЦЕНАРІЇВ**

Виконавець: студентка групи ПС-206М Вахнован Діана Святославівна

Керівник: кандидат психологічних наук, доцент кафедри авіаційної психології Мужанова Наталія Володимирівна

Нормоконтролер: психолог навчально-наукової лабораторії кафедри авіаційної психології Вдовиченко Марія Миколаївна

Київ – 2022

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій
Кафедра авіаційної психології
Спеціальність 053 «Психологія»
Освітньо-професійна програма «Психологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Любов ПОМИТКІНА
«__» _____ 2022 р.

ЗАВДАННЯ на виконання кваліфікаційної роботи

Вахнован Діани Святославівни

1. Тема дипломної роботи: «Особливості сексуальних установок юнацтва в залежності від життєвих сценаріїв», затверджена наказом ректора від 06.09.2022 1255/ст.

2. Термін виконання роботи: 05.09.2022 по 30.11. 2022

3. Вихідні дані до роботи: вибірка – юнаки, 46 осіб; у дослідженні були використанні методики: методика дослідження оцінки сексуального профілю М. Яффе і Е. Фервік, адаптація О. Потьомкіної (А. Лидерс, 2007); опитувальник «Настанови до сексу» Г. Айзенка; методика дослідження «Подолання важких життєвих ситуацій», ПВЖС/SVF120 В. Янке та Г. Ердманн; методика дослідження «Визначення провідного драйвера» Мері Кокс (Mary Cox, 1999); методика дослідження «Визначення життєвої стратегії особистості в конфлікті», ТКІ Томас-Кілманн, (адаптація Н. В. Гришина).

4. Зміст пояснювальної записки: дипломна робота складається з 3-х розділів. Перший розділ містить теоретичний аналіз особливостей сексуальних установок юнацтва та розгляд життєвих сценаріїв; у другому розділі представлено емпіричне дослідження проблеми сексуальних установок юнацтва в залежності від їх життєвих сценаріїв; в третьому розділі представлено розроблений соціально-психологічний тренінг сексуальної грамотності, за для формування позитивних установок спрямованих на

сексуальні відносини й розвиток взаємодії, для успішної побудови майбутніх стосунків.

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу: 5 рисунків, 7 таблиць, 47 використаних джерел, 5 додатків.

6. Календарний план – графік

№ з/пор.	Завдання	Термін виконання	Виконано
1.	Вибір теми та формулювання завдань	Вересень	
2.	Тематичний добір та аналіз наукових праць	Вересень	
3.	Оформлення теоретичної частини	Жовтень	
4.	Методологічне обґрунтування емпіричного дослідження	Жовтень	
5.	Проведення емпіричного дослідження	Листопад	
6.	Аналіз та інтерпретація отриманих результатів	Листопад	
7.	Оформлення кваліфікаційної роботи відповідно до ДСТУ	Листопад	
8.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	10.11.2022	
9.	Виправлення зауважень, оформлення рецензії	Грудень	
10.	Подання кваліфікаційної роботи нормоконтролеру та на підпис завідувачу кафедри	15.11.2022	
11	Захист кваліфікаційної роботи	22.11.2022	

5. Дата видачі завдання: «06» вересня 2022 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Наталія МУЖАНОВА
Завдання прийняв до виконання _____ Діана ВАХНОВАН

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Особливості сексуальних установок юнацтва в залежності від життєвих сценаріїв»: 82 сторінки, 5 рисунків, 7 таблиць, 47 використаних джерел, 5 додатків.

СЕКСУАЛЬНІ УСТАНОВКИ, ЖИТТЄВІ СЦЕНАРІЇ, СЕКСУАЛЬНА ОБІЗНАНІСТЬ, СЕКСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ, ПОЗИТИВНІ УСТАНОВКИ, СЕКСУАЛЬНІ ВІДНОСИНИ, РОЗВИТОК ВЗАЄМОДІЇ.

Об'єкт дослідження: сексуальні установки юнацтва.

Предмет дослідження: особливості сексуальних установок юнацтва в залежності від життєвих сценаріїв.

Мета дослідження: встановити особливості сексуальних установок осіб юнацького віку та пошук зв'язку з їх життєвими сценаріями.

Методи дослідження: теоретичні; психодіагностичні: методика дослідження «Оцінка сексуального профілю» М. Яффе і Е. Фервік; опитувальник «Настанови до сексу» Г. Айзенка; методика дослідження «Подолання важких життєвих ситуацій» В. Янке та Г. Ердманн; методика дослідження «Визначення провідного драйвера» Мері Кокс; методика дослідження «Визначення життєвої стратегії особистості в конфлікті», Томас-Кілманн; методи математичної обробки: критерії Ст'юдента та Манна Уїтні.

Встановлено, що особливості сексуальних установок та їх життєвих сценаріїв в юнаків майже на одному задовільному рівні з контрольною вибіркою, але їх опоненти схильні нижче оцінювати задоволеність своїх сексуальних установок та життєвих стратегій: у юнаків в зоні негативного прояву: експресивність, різноманітність; реалізованість; сексуальна невротичність; огида до сексу; сексуальна задоволеність.

Практична значущість дослідження полягає у тому, що його результати можна використовувати у діяльності психологів – консультантів з розробки тренінгових занять з виявлення і корекції життєвого сценарію. Ця робота може бути використана при проведенні подальших досліджень у галузі вивчення сексуальних установок та життєвих сценаріїв, використовуватися при наданні психологічної допомоги, при освіті молоді у питаннях сексу та сексуальних взаємин.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СЕКСУАЛЬНИХ УСТАНОВОК ЮНАЦТВА В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЇХ ЖИТТЄВИХ СЦЕНАРІЇВ.....	9
1.1. Сутність та особливості сексуальної поведінки молоді.....	9
1.2. Психологічні особливості сексуальних установок молоді	13
1.3. Психологічний аналіз підходів до життєвих сценаріїв у системі життєвого орієнтування особистості.....	17
ВИСНОВОК ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ.....	22
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СЕКСУАЛЬНИХ УСТАНОВОК ЮНАЦТВА В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЇХ ЖИТТЄВИХ СЦЕНАРІЇВ.....	23
2.1. Організація та методика дослідження сексуальних установок юнацтва...	23
2.2. Аналіз результатів дослідження сексуальних установок юнацтва та їх життєвих сценаріїв.....	27
2.3. Виявлення особливостей між сексуальними установками юнацтва та їх життєвими сценаріями.....	50
ВИСНОВОК ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ	58
РОЗДІЛ 3 СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ СЕКСУАЛЬНОЇ ГРАМОТНОСТІ.....	60
3.1. Соціально-психологічний тренінг сексуальної грамотності, задля формування позитивних установок на сексуальні відносини та розвиток взаємодії для побудови майбутніх стосунків.....	60
ВИСНОВОК ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ	66
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ.....	76

ВСТУП

Актуальність теми дослідження.

Інтенсивних змін в останнє десятиріччя зазнали як норми сексуальної поведінки так і сексуальні установки. Люди ж відносно своєї статі реалізують бажання та потреби відмінно. Сучасній молоді притаманні певні соціально-психологічні характеристики, вони раніше дозрівають та починають статеве життя. Ці зміни включають весь цикл психосексуального розвитку і всі форми сексуальної поведінки: від мастурбації до статевого акту. Що ж до типів своєї сексуальної поведінки, сучасна молодь випереджають своїх ровесників з минулих поколінь на 3–4 роки Гупаловська В.А [4].

Аналізуючи далі, нами було виявлено, що дослідження сексуальних установок є досить актуальною темою для вивчення у США. Вивчали та досліджували це питання: Айзенк Г [1]., Баур К [6-7]., Каган В [27]., Келлі Г [25]., Кон І [11]., Крукс Р [13]., Райх В [17]., Фрейд З [36]., Харріс Л [41]. Та ін. В Україні вивчення сексуальних установок в сучасній молоді є недостатньо вивченим, не кажучи вже про інші вікові групи. Займалися дослідженням психології сексуальності: Ворнік Б.М [18]., Діденко С.В [44]., Говорун Т.В., Гупаловська В.А [4]., Козлова О.С [8]., Федик О.В. [7] та інші.

Дебют сексуальності в житті людини є певною мірою невідворотним, оскільки у підлітковому віці сексуальність «проривається» з біологічно необхідною неминучістю, а потім, як зазначає шведська дослідниця підліткової сексуальності Гізела Хельміус, «заучується» у соціальному контексті і стає сценарієм (планом) статево-гендерної поведінки.

Цікавим та найважливішим критерієм для нас є те, що в більшості дослідженнях вказується негативне відношення до аморальних інтимних зв'язків, серйозного ставлення до інтимної близькості, поваги до шлюбних зв'язків. Стає на заваді молоді сучасне сексуальне виховання, яке не дає можливості студентам обізнаності в усіх позитивних та негативних сторонах

сексуальних відносин. Ці данні також свідчать про наявність психологічних бар'єрів перед випадковими статевими зв'язками. Ми також можемо спиратися н думку, що установки на секс закладаються з дитинства в залежності від життєвих сценаріїв, що дітям навіює родина та соціум. В залежності від яких майбутні дорослі будуть обирати як поводити себе в стосунках з партнерами в тому числі при вирішенні побутових проблем тощо.

Тема дипломної роботи: «Особливості сексуальних установок юнацтва в залежності від життєвих сценаріїв».

Об'єкт дослідження: сексуальні установки юнацтва.

Предмет дослідження: особливості сексуальних установок юнацтва в залежності від життєвих сценаріїв.

Мета дипломної роботи: встановити особливості сексуальних установок осіб юнацького віку та пошук зв'язку з їх життєвими сценаріями.

Відповідно до мети визначено завдання дослідження:

1. здійснити теоретичний аналіз психологічної літератури з метою розкриття наступних понять: «сексуальні установки», «життєві сценарії особистості»;
2. емпірично виявити основні особливості сексуальних установок юнацтва;
3. емпірично дослідити життєві сценарії юнацтва;
4. емпірично встановити наявність зв'язку між особливостями сексуальних установок юнацтва та їх життєвими сценаріями;
5. розробити соціально-психологічний тренінг сексуальної грамотності, задля формування позитивних установок на сексуальні відносини та розвиток взаємодії, для успішної побудови майбутніх стосунків.

Методики:

1. Методика дослідження «Оцінки сексуального профілю» М. Яффе і Е. Фервік, адаптація О. Потьомкіної (А. Лидерс, 2007).
2. Опитувальник «Настанови до сексу» Г. Айзенка

3. Методика дослідження «Подолання важких життєвих ситуацій», ПВЖС/SVF120 В. Янке та Г. Ердманн.

4. Методика дослідження «Визначення провідного драйвера» Мері Кокс (Mary Cox, 1999).

5. Методика дослідження «Визначення життєвої стратегії особистості в конфлікті», ТКІ Томас-Кілманн, (адаптація Н. В. Гришина)

Вибірка: експериментальна група – 46 студентів вищих навчальних закладів держави, віком від 17 до 20 років, що відповідає віку юнацтва за періодизацією Е. Х. Еріксона. Контрольна вибірка також складалася із 46 осіб випускних класів країни й відповідала експериментальній. Відмінним критерієм слугував – вік, а саме пубертатний вік (16 до 17 років) за віковою періодизацією Л. В. Виготського.

Практичне значення дослідження:

Практична значущість дослідження полягає у тому, що його результати можна використовувати у діяльності психологів – консультантів з розробки тренінгових занять з виявлення і корекції життєвого сценарію. Отримані результати дозволять створити передумови на вирішення як теоретичних, а й широкого спектру практичних завдань у галузі сімейної та сексуальної психотерапії. Ця робота може бути використана при проведенні подальших досліджень у галузі вивчення сексуальних установок та життєвих сценаріїв. Результати, отримані в рамках даної дипломної роботи, можуть використовуватися при наданні психологічної допомоги, при освіті молоді у питаннях сексу та сексуальних взаємин.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СЕКСУАЛЬНИХ УСТАНОВОК ЮНАЦТВА В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЇХ ЖИТТЄВИХ СЦЕНАРІЇВ

1.1. Сутність та особливості сексуальної поведінки молоді

Статеве виховання є важливою вимогою для гармонійного особистого життя людини, збереження та покращення його сексуального здоров'я, найкращого статевого виховання дітей, стриманого ставлення до осіб з нетиповою сексуальною поведінкою. Відомо, що цьому сприяє основи сексуальності людини які лежать у знаннях анатомо-фізіологічних особливостей її сексуального життя на всіх вікових етапах, міжстатевих сексуальних відносин, сексуальних розладів, дисгармоній, їх профілактика та терапія тощо[7].

Репродуктивна функція має зв'язок з регуляцією та контролем сексуальної поведінки людини у суспільстві. Біологічними інстинктами виступають сексуальні потреби людини та потяг до людини іншої статі. З цих причин регулювання та контроль сексуальних відносин здійснюється у всіх суспільствах. Слід зазначити, що статеві потреби не проявляється у чистому вигляді, оскільки її зміст визначається культурними нормами та стандартами, які людина засвоює з дитинства.

Стосовно до соціологічного аналізу, він також застосовує термін структури сім'ї. Сім'я в свою чергу упорядковує свої сексуальні відносини завдяки законодавству, статевої моралі, за яким приписують хто і за яких умов повинні вступати в статеві стосунки.

I. Кон описав різні типи культур, серед яких визначив дві основні: антисексуальну – репресивну; просексуальну – толерантну. Прикладом антисексуальної культури може бути середньовічна християнська мораль, за якою сексуальність прирівнювали до гріхопадіння. Тобто, у суспільствах, які були вірні такої моралі, статеве життя дозволялося тільки у шлюбі. Щодо

Прикладом суспільства просексуальної толерантної культури може бути Полінезія, група островів Океанії, де сексуальність і еротизм активно заохочувалися [32]. У цьому культурному типі сексуальність окреслювалась нарівні з іншими потребами людини, бачимо відсутність розвинутої системи табу і обмежень.

Переходячи до сутності сексуальної поведінки людини, відомо, що сексуальність – властива від народження потреба і функція людського організму, аналогічна до процесів дихання, травлення тощо. З біологічної точки зору сексуальність – це готовність до істинної сексуальної діяльності: сформовані геніталії, статевий потяг, здатність до сексуального збудження, вміння отримувати оргазм, вік та конституційний критерій[38].

Слід зазначити, що Платон розрізняв суто фізичний статевий акт і сексуальність, вихваляючи при цьому пристрасть і сексуальну насолоду як джерело поетичного і філософського натхнення[36]. Але він не вважав різницю статей необхідною умовою для виникнення кохання чи статевого зв'язку.

Що до Аристотеля, саме він виступав проти вчення Платона, рекомендуючи стримувати свої пристрасті, та діяти відповідно закону.

Найвпливовішою теорією початку 20 століття був психоаналіз З. Фрейда. Він першим розкрив роль статевої поведінки в житті людини. Зазначив, що статевий потяг, «лібідо», є джерелом всієї психічної енергії особистості. Емоційне задоволення — це сексуальність, основа і центр життя людини.

Сексуальність вміщує поняття більш загальної функції організму, метою якої є задоволення, і лише після вона служить відтворенню.

Кохання, за Фрейдом, — це статеве кохання, ціллю якого є статева близькість, а сексуальний досвід не обмежується сприйняттям статевих органів.

Якщо говорити далі, то сексуальність — це не просто всебічний біологічний інстинкт, а й складне соціокультурне явище, що охоплює різні сфери психічного життя людини — відчуття, переживання, уяву, думки, дії,

вчинки — усе, що супроводжує її діяльність. Віднесемо сюди й сексуальні установки: пристрасть, збудливість, чуттєвість, хтивість, сексуальне задоволення, насолода, реакція на сексуальні стимули. Сексуальність — характеристика особистості, пов'язана з усіма її властивостями: пізнавальними здібностями, волею, комунікабельністю, здатністю співпереживати і розуміти партнера тощо[11].

Сексуальність людини залежить від трьох взаємозалежних факторів: сексуальної ідентифікації, її гендерної ідентифікації та сексуальної поведінки. Статева ідентифікація відноситься до біологічних ознак: хромосом, зовнішніх і внутрішніх статевих органів, гормонального статусу, статевих залоз і вторинних статевих ознак. Гендерна ідентифікація співвідноситься з особистим відчуттям приналежності до чоловічої жіночої статі[25]. Сексуальна поведінка та почуття людей походять від норм і цінностей певних суспільств і культур і не можуть бути зрозумілі відокремлено.

Найбільш суттєво варто зазначити основні функції сексуальності: біологічна, що відповідає за запліднення, психологічна — задоволення, соціальна — здійснює потреби в комунікації. Безперечно прояви сексуальності багатогранні і різносторонні, спричиненні фізіологічними й анатомічними відмінностями статей, їх гормональними особливостями, гендерними ролями, які особистості засвоюють і вдосконалюють на протязі усього життя.

Основні моделі сексуальності ми виділили за Л. Щегловим[5]:

1. Біологічна модель. Розмова про об'єкт сексуальності в ній зводиться до біологічної проблематики, тобто сексуальність розглядається лише у фізіологічних проявах. Представників цього напрямку більше цікавить тіло людини, ніж його особистість. Саме такий погляд на сексопатологію часто спонукає пацієнтів шукати «чарівну» пігулку, а лікарів надавати ці ліки.

2. Психогідравлічна модель. Заснована на уявленні Зігмунда Фрейда про лібідо, яке варто віднести до первинного енергетичного імпульсу людини, життєвої сили та енергії. Саме лібідо характеризує всю еволюцію особистості від народження до смерті. Приховані зміни лібідо окреслюють і пояснюють

наші індивідуальні схильності, симпатії та антипатії, найпотамніші бажання, страхи та багато інших рис особистості. Мотивація для сексу значною мірою визначається даними характеристиками та проявом внутрішнього сексуального напруження, яке необхідно зняти.

Зазначимо, що з цілей психоаналізу була також спроба висвітлити, як накопичена сексуальна енергія розподіляється в індивідуальній психіці, розряджається або трансформується в сфері соціальної діяльності. Саме в концепції сублимації лягли форми перетворення сексуальної енергії З. Фрейда, по відношенню до якої сексуальна енергія може мати два завершення: шляхом досягнення сексуального задоволення, і через сублимацію, інакше кажучи на «вищий рівень», коли початкова енергія лібідо переключається на інші форми діяльності.

5. Переходячи до останньої та не менш відомої – екологічна модель, яку пояснювали М. Волен і Й. Шмідт та їхні послідовники. Головною характеристикою сексуальної мотивації було не стільки наслідок зростання напруги сексуальної енергії, скільки – схильність певним чином реагувати на певні подразники. Така диспозиція виникає на основі двох складових:

- вроджені біофізіологічні особливості, які змінюються в онтогенезі,
- набуті особливості, які виникають в результаті навчання, (саме вони і є узагальненням всього життєвого сексуального досвіду людини).

Отже, сексуальна мотивація заснована на поєднанні двох компонентів, а екологічна модель опирається на тезу про те, що сексуальна активність і поведінка є результатом процесу навчання, соціалізації, підкріпленого відповідною нейрофізіологічною структурою[2].

У юнацькому віці відбуваються гормональні зміни, які супроводжують статеве дозрівання, що призводить до збільшення сексуальних переживань. Для більшості молоді характерно різке підвищення статевого збудження та спостерігається значне зростання сексуальної поведінки та інтересу до сексуального освічення. Велике значення надається виразності приналежності

до певної статі. Розвиток гендерної ідентичності – це психосоціальний процес засвоєння індивідом гендерної ролі та визнання її суспільством.

Для нашого дослідження було також варто приділити увагу юнацькому віку. Проаналізувавши вікову психологію, ми прийшли до висновків, що юнацький вік є кінцевою межею між дитинством та дорослістю. Він починається в період з 15-17 років і триває приблизно до 23 років. Важливо зазначити, що цей період поділяється на два етапи: рання юність (від 15 до 17 років та від 17 до 18 років) та безпосередньо юність (від 18 до 23 роки)[1].

Сексуальність людини ділиться на три взаємопов'язаних фактори[26]: статева ідентифікація, гендерна ідентифікація та сексуальна поведінки. Ідентифікування статі пов'язано з біологічними ознаками: хромосомами, зовнішніми та внутрішніми статевими органами, гормональним статусом, статевими залозами, вторинними статевими ознаками. Гендерна ідентифікація пов'язана з особистим почуттям приналежності до чоловічої та жіночої статі.

На завершення сексуальна поведінка та почуття людей походять від норм і цінностей певних суспільств і культур і не можуть бути зрозумілі окремо від них. Крім перерахованих характеристик, системоутворюючими є сексуальна установка, сексуальна потреба, сексуальна мотивація, ерекція і психосексуальне задоволення[41].

1.2. Психологічні особливості сексуальних установок молоді

Теоретично аналізуючи поняття сексуальна установка, ми прийшли до висновків, що це – готовність та схильність до певних сексуальних дій. Існують механоцентрична установка – ставлення до техніки статевого акту; оргазмоцентрична – установка на оргазм; екстазоцентрична установка – прагнення до екстазу, багаторазового переживання оргазму[8].

Сексуальна потреба – стан індивіда, який проявляється у потребі в об'єктах, необхідних для його існування з особою іншої статі, розвитку і функціонування; потреба визначає форми еротичної поведінки[14].

Еротична поведінка є також значною мірою потрібною для розгляду технікою – техніка спокушання і статевого акту, діапазон сприйнятливості. А також форма та спосіб вираження сексуальності, в основному детермінована соціальними, психологічними та культурними факторами.

М. Еріксон оцінюючи ситуацію сексуальної революції 60-х рр. в США, писав про те, що якщо на протязі десятиліття світ прихильним був до безладних статевих зв'язків але це не так сказалося і не може змагатися з тисячолітнім досвідом сімейних традицій[6].

Важкість в статевому вихованні зазначив В. Франкл[45] у зв'язку з подвійністю людської природи: «З точки зору семантики ні статеve життя, ні стриманість не протипоказані при певному рівні фізичної зрілості, але з точки зору психогієни треба накласти вето на всі сексуальні стосунки молодих людей, не пов'язані зі справжньою любов'ю. Але навіть і любов не означає обов'язкового вступу в інтимні відносини»[7]. Для сексуальної насолоди особистості потрібно не просто мати сексуальний потяг, а мати потребу в любові, духовному єднанні, довірі, інтимності та мати цілі на пошук сенсу в житті.

Аналізуючи далі, нами було виявлено, що дослідження сексуальних установок є досить актуальною темою для вивчення у США[21]. Вивчали та досліджували це питання: Айзенк Г[1]., Баур К [6-7]., Каган В[27]., Келлі Г [25]., Кон І [11]., Крукс Р [13]., Райх В [17]., Фрейд З [36]., Харріс Л [41] та ін. Зауважимо, що в Україні вивчення сексуальних установок в сучасній молоді є недостатньо вивченим, не кажучи вже про інші вікові групи. Представимо українських вчених які займаються дослідженням психології сексуальності: Ворнік Б.М [18]., Діденко С.В [44]., Говорун Т.В., Гупаловська В.А [4]., Козлова О.С [8]., Федик О.В. [7] та інші.

Інтенсивних змін в останнє десятиріччя зазнали як норми сексуальної поведінки так і сексуальні установки. Люди ж відносно своєї статі реалізують бажання та потреби відмінно. Сучасній молоді притаманні певні соціально-психологічні характеристики, вони раніше дозрівають та починають статеве життя. Ці зміни включають весь цикл психосексуального розвитку і всі форми сексуальної поведінки: від мастурбації до статевого акту Ложкин[10] Потоцька[18]; Пшук[21]; Пшук[32]. Що ж до типів своєї сексуальної поведінки, сучасна молодь випереджають своїх ровесників з минулих поколінь на 3–4 роки Гупаловська В.А [16].

Для подальшого дослідження нами було віддано перевагу опитувальнику “Опитувальник настанов до сексу Г. Айзенка”[1]. Опитувальник підходить до обраної теми та досліджує різні аспекти сексуальних стосунків та сексуальної поведінки. Особистісний опитувальник був опублікований Г. Айзенком в 1989 р. Методика розроблена на основі концепції особистості Г. Айзенка. Завдяки опитувальнику ми отримуємо данні про ставлення до сексу, задоволення шлюбом, виявлення відхилень у сексуальній поведінці та діагностику фемінності та маскулінності. Опитувальник має дві форми: повну – 159 питань та скорочену — 96.

У ході факторного аналізу результатів було виділено 11 узагальнених факторів (шкал): дозволеність; реалізованість; сексуальна; невротичність; знеособлений секс; порнографія; сексуальна сором'язливість; цнотливість; огида до сексу; сексуальна збудливість; фізичний секс; агресивний секс.

Аналізуючи найбільш вдалі дослідження ми можемо проаналізувати працю, що проводилась на базі Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова у 2019 році. Темою був “Вплив сексуальних стереотипів на соціальне функціонування сучасної молоді”. Обсяг вибірки, що становив 108 осіб у віці з 18 до 26 років. Студентів чоловічої статі було 92 особи, 72 – іноземця та 72 – студентів України; та 36 студенток жіночої статі. Емпіричне дослідження проводилось з використанням опитувальника

установок до сексу Г. Айзенка. Та авторського опитувальника сексуальної поведінки студентів.

Цікавим та найважливішим критерієм для нас є те, що в отриманих результатах дослідження вказується на різко негативне відношення до аморальних інтимних зв'язків, серйозного ставлення до інтимної близькості, поваги до шлюбних зв'язків на відміну від іноземців, що не вважають статеву повагу до партнера з інтимних відносин. Стає на заваді молоді сучасне сексуальне виховання, яке не дає можливості студентам обізнаності в усіх позитивних та негативних сторонах сексуальних відносин. Ці данні також свідчать про наявність психологічних бар'єрів перед випадковими статевими зв'язками. Зі сторони жіночих респондентів української національності досліджено часткову довіру своєму сексуальному партнеру, а в чоловіків взяття на себе домінантної позиції в інтимних стосунках. Іноземці мають проблеми з сексуальним життям, невдало контролюючи свої імпульси.

Отже, ключовим фактором, який прирівнює ступінь сексуальних моделей є виховання. Розповсюдженість елементів пуританського типу сприяє формуванню внутрішніх сексуальних заборон. Виявлена тенденція до зміни соціальних ролей відповідно у чоловіків на фемінні ролі, а у жінок – на маскулінні. У досліджуваних було виявлено загальний низький рівень лібідо[4].

Скута “пуританська” культура, має відповісти на німе запитання, що вона є крайнім виразом християнства у питаннях тіла людини та сексуальних відносин. Коріння цієї культури росте від витоків європейської культури, а розвиток посідає період англійської буржуазної революції. Саме тоді і виникає пуританський рух, і потім його оновлення у вікторіанській Англії. Але найголовніше, що Пуританська культура надовго затримала розвиток сексуальної культури. Кожне дослідження давало поштовх до появи нових стереотипів та помилкових уявлень, які впливали на покоління: онаністичний комплекс, страх перед полюціями, витіснення сексуальних потреб та утримання своїх бажань. Психоаналіз описував наслідки, які надійшли з

пуританства, їх вплив на психічне життя, неврозів, що з'являлися з хибних уявлень про секс.

Наступною методикою для емпіричного дослідження була “Методика дослідження оцінки сексуального профілю М. Яффе і Е. Фервік”, в адаптації О. Потьомкіної А. Лидерс [17]. За методикою можна скласти сексуальний профіль, виявивши особливості сексуальної поведінки. Містить 14 основних шкал, що показують розподіл форм сексуальної поведінки, а також додаткові питання, які стосуються деяких форм сексуальної поведінки. До шкал відносять: експресивність; сміливість, рішучість; корисливість; вибірковість; гіперсексуальність; делікатність; ніжність; жертвовність; відповідальність; любов як вища цінність; ревності; різноманітність; фемінінність; небажаність сексуальних контактів на роботі.

1.3. Психологічний аналіз підходів до життєвих сценаріїв у системі життєвого орієнтування особистості

Провівши теоретичний аналіз праць до підходів стосовно життєвих сценаріїв особистості, можемо запропонувати визначення поняття «життєва стратегія» згрупувавши за такими ознаками дослідників, як зосередженість на саморозвиток і до цілей особистості Бюллер Ш[2]; Рубінштейн С.Л.[19]; Постніков П.Г.[11], термінальні та інструментальні цінності-мети Абульханова-Славська К.А.[3]; Вороніна О.А.[24]; Созонтов А.Є.[35]; Васильєва О.С[40]., Демченко Є.А.[23], створення умов для поліпшення якості життя Бузунова Л.Г.[9], Плотницька М.Р.[5], Шапошников Н.Л.[4], Рудакова О.В.[16] та планування майбутнього Резнік Ю.М.[27], Смирнова Е.А.[11]; Мдівані М.О.[14], Кодесс П.Б.[38]; Берковський В.А.[3], Белугіна М.А [5].

В результаті аналізу визначень поняття «життєва стратегія» та виявлених ознак, була спроба сформулювати авторське визначення. Життєва стратегія – це усвідомлено заплановані та спроектовані найближчі та віддалені життєві

плани особистості на майбутнє, які базуються на термінальних та інструментальних цінностях-цілях та умовах, що сприяють її самопросуванню та підвищенню рівня якості її життя; вибудовані відповідно до її індивідуальних інтелектуально-творчих можливостей, життєвого досвіду і дозволяють їй зайняти активну суб'єктну життєву позицію.

Запропоновані різними вченими визначення поняття «життєва стратегія» можна згрупувати за такими ознаками, як зосередженість на самопросування особистості Бюллер Ш; Рубінштейн С.Л.; Постніков П.Г. [12], термінальні та інструментальні цінності-мети Абульханова-Славська К.А.[3]; Вороніна О.А.; Созонтов А.Є.; Васильєва О.С, Демченко Є.А[23], створення умов для поліпшення якості життя Бузунова Л.Г., Плотницька М.Р.[5], Шапошников.Л.[4], Рудакова О.В.[40], планування майбутнього Ю.М. Резнік[38] Ю.М., Смирнова Е.А.; Мдівані М.О., Кодесс П.Б.; Берковський В.А., Белугіна М.А.; Чеботарьова Ю.

Серед існуючої низки класифікацій і типів стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях найбільш відомою моделлю є модель подвійного інтересу американських психологів К. Томаса і Р. Кілмана, що для нашого дослідження є важливою ланкою. Вона розроблена на початку 70-х років. ХХ ст. Модель системи координат представляє п'ять способів вирішення конфліктів, які визначаються двома вимірами: самовпевненість (на вертикальній осі), тобто ступінь, в якому людина намагається задовольнити власні інтереси, і співпраця (на горизонтальній осі), тобто яка людина намагається задовольнити інтереси інших[22].

Стратегія конкуренції (суперництво, домінування, напористість, самовпевненість) застосовна в критичних, екстремальних ситуаціях, коли не вистачає часу і необхідно швидко прийняти рішення. Вона передбачає нав'язування іншій стороні конфлікту найкращої для себе точки зору без урахування думок інших учасників.

Стратегія уникнення (уникнення, ігнорування, відсутність напористості, відсутність прагнення до співпраці) можна застосовувати у вкрай складних

ситуаціях підвищеного ризику, коли негайне вирішення проблеми може призвести до погіршення ситуації, а також коли для людини не важливий кінцевий результат і вона не хоче витратити власний час і сили на вирішення конфлікту. Використовуючи цю стратегію, людина займає нейтральну позицію, тримаючись осторонь конфлікту і відсуваючи проблему від себе, не бажаючи нести відповідальність за рішення, які приймаєш. Стратегія пристосування (відступ, висока схильність до співпраці) протилежна стратегії конкуренції, тобто людина нехтує власними інтересами заради задоволення інтересів іншої сторони конфлікту, намагаючись зберегти мир і дружні стосунки. Стосунки. Найбільш ефективно його можна застосувати в ситуаціях, коли людина усвідомлює хибність своєї думки, або коли питання, що виникло, важливіше для іншої людини. Стратегія співпраці (наполегливість і прагнення до співпраці) може бути застосована в ситуаціях, коли вирішення проблеми важливо для обох конфліктуючих сторін, які мають однакову ступінь влади і не акцентують увагу на різниці в статусі. Вона передбачає задоволення інтересів обох сторін, пошук їхніх прихованих потреб, визнання розбіжностей у поглядах і готовність зрозуміти позицію іншого. Стратегія компромісу (помірна напористість і помірна схильність до співпраці) передбачає, що людина прагне знайти доцільне, взаємоприйнятне рішення, яке частково задовольняє обидві сторони. Застосовується у випадках, коли цілі обох сторін однаково важливі, коли опоненти мають однакову владу, і обидві сторони прагнуть знайти рішення, яке влаштує їх обох [2;7].

Не менш цікавим є підхід Дж. Рубіна і Д. Прюїта, які, узагальнивши модель Томаса-Кілмана, виділили три основні стратегії поведінки в конфлікті з точки зору досягнення можливих цілей і результатів. Виявивши ці стратегії, автори зосередилися на трьох основних моментах[19]:

По-перше, в більшості випадків доводиться застосовувати не одну, а відразу кілька стратегій або використовувати їх послідовно.

По-друге, кожна зі стратегій здійснюється за допомогою різних тактик. Терміни стратегія і тактика відрізняються за обсягом: стратегія включає набір

цілей і результатів, а тактика – це набір заходів для досягнення цих результатів.

По-третє, і стратегія боротьби, і стратегія поступок, і стратегія вирішення конфлікту — це стратегії, спрямовані на подолання конфлікту, чи то наполягаючи на чомусь, чи поступаючись, чи спільно виробляючи взаємовигідні шляхи вирішення проблеми.

Томас виділяє такі способи управління конфліктами: конкуренція як прагнення досягти задоволення своїх інтересів на шкоду іншому; пристосування, що означає, на відміну від суперництва, пожертвування своїми інтересами заради іншого; компроміс уникання, яке характеризується як відсутністю прагнення до співпраці, так і відсутністю тенденції до досягнення власних цілей; співробітництво, коли учасники ситуації приходять до альтернативи, яка повністю задовольняє інтереси обох сторін.

Розглянувши всі моделі поведінки, можна сміливо сказати, що кожна з них має свої переваги і недоліки. Крім того, багато що залежить від характеру людини, наприклад, скромна безхребетна модель «суперництва» практично не характерна, а ось «пристосування» і «уникнення» дуже близькі. Тест Томаса, розшифровка якого представлена вище, допомагає визначити, до якого типу поведінки найчастіше вдається людина, але дає рекомендації щодо вибору оптимальної стратегії.

У деяких ситуаціях дійсно необхідно промовчати, а іноді корисно погодитися і піти на поступки. Все залежить від предмета суперечки та опонентів. Але що прийняття вибору впливатиме на поведінку в сексуальних та побутових відносинах, безперечно. Будь-який конфлікт дозволяє людям краще пізнати один одного, тому стратегія «співпраця» вважається найбільш оптимальною. У цьому випадку обидва партнери отримують те, чого дійсно хочуть, а в процесі вирішення питання краще дізнаються інтереси один одного. Проблема тільки в тому, що не завжди вдається відразу знайти рішення, яке влаштовує обох.

Саме з цієї причини завжди потрібно самому оцінювати важливість ситуації, що склалася, і якщо предмет суперечки не надто глобальний, то давайте поступимося опоненту. Уміння справлятися з конфліктами – дуже важлива якість, яка може стати в нагоді як на роботі, так і в сімейному житті.

Вирішення конфліктів це залог успіху будь-яких відносин, вміння розмовляти та обговорювати проблеми, що сталися у пари, сприяють порозумінню і налагодженню клімату у відносинах. Для нашого дослідження ми обрали методику “Визначення життєвої стратегії особистості в конфлікті. К. Томаса”, щоб подивитись, яку життєву стратегію обирає особистість, її переважну орієнтацію під час вирішення життєвих проблем. Адже вибір життєвого сценарію пов’язаний з увагою людини до інтересів інших людей, залучених до ситуації, та наполегливість, для якої характерний акцент на власних інтересах. Тобто, ми побачимо як респонденти поведуть себе в конфліктах і який шлях обирають для його подолання, що є неминучим. Цей вибір може впливати на вже присутні сексуальні установки.

ВИСНОВОК ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

1. У ході теоретичного аналізу наукових праць понять «сексуальні установки» та «життєві сценарії», ми виявили певну тенденцію між поняттями, що підтвердило підстави для детального дослідження в практичному розділі.

Аналіз вітчизняних та закордонних праць виявив:

- статеве виховання є важливою вимогою для гармонійного особистого життя людини, збереження та покращення його сексуального здоров'я, правильного статевого виховання дітей, стриманого ставлення до осіб з не типовою сексуальною поведінкою тощо.

- зазначили основні функції сексуальності (біологічна, психологічна, соціальна).

- розглянули основні моделі сексуальності (біологічна модель Щеглова, психогідралічна та екологічна модель).

- ми виділили поняття сексуальність – як властиву від народження потребу і функцію людського організму; готовність до істинної сексуальної діяльності стали: сформовані геніталії, статевий потяг, здатність до сексуального збудження, вміння отримувати оргазм, вік та конституційний критерій.

- виявили, що системоутворюючими є сексуальна установка, сексуальна потреба, сексуальна мотивація, ерекція і психосексуальне задоволення.

2. У другому питанні розкрито поняття сексуальна установка. Подана найбільш вдала на нашу думку дефініція. Сексуальна установка – це готовність та схильність до певних сексуальних дій. Розглянуто і описано види установок: механоцентрична – ставлення до техніки статевого акту; оргазмоцентрична – установка на оргазм; екстазоцентрична – прагнення до екстазу, багаторазового переживання оргазму.

Встановлено, що ключовим фактором, який прирівнює ступінь сексуальних моделей є виховання. А розповсюдженість елементів

пуританського типу сприяє формуванню внутрішніх сексуальних заборон, що ми детально зазначили в розділі.

3. Розглянуто і описано поняття – життєва стратегія:

- зазначено, що це усвідомлено заплановані та спроектовані найближчі та віддалені життєві плани особистості на майбутнє.

- виділено, що вони базуються на термінальних та інструментальних цінностях-цілях та умовах, що сприяють її самопросуванню та підвищенню рівня якості її життя.

- життєві стратегії вибудовані відповідно до їх індивідуальних інтелектуально-творчих можливостей, життєвого досвіду і дозволяють їй зайняти активну суб'єктну життєву позицію.

Аналіз вітчизняних та закордонних праць виявив:

- найбільш відомою моделлю є модель подвійного інтересу американських психологів К. Томаса і Р. Кілмана.

- важливими для нашого дослідження стали способи управління конфліктами: конкуренція; пристосування; компроміс; співробітництво.

Визначено, що вибір життєвого сценарію пов'язаний з увагою людини до інтересів інших людей, залучених до ситуації, та наполегливість, для якої характерний акцент на власних інтересах. Зазначено, що на життєвий сценарій може впливати на вже присутні сексуальні установки.

У ході теоретичного аналізу різних досліджень, ми прийшли до висновків, що вирішення конфліктів це залог успіху будь-яких відносин, вміння розмовляти та обговорювати проблеми, що сталися у пари, сприяють порозумінню і налагодженню клімату у відносинах.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СЕКСУАЛЬНИХ УСТАНОВОК ЮНАЦТВА В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЇХ ЖИТТЄВИХ СЦЕНАРІЇВ

2.1 Організація та методика дослідження

Основним завданням дослідження на емпіричному етапі було встановити сексуальні установки та життєві сценарії у юнаків, їх рівень прояву. У другому розділі висвітлено методику дослідження та наведено її результати. Були використані стандартизовані психологічні методики:

1. Методика дослідження «Оцінки сексуального профілю» М. Яффе і Е. Фервік, адаптація О. Потьомкіної (А. Лідерс, 2007).
2. Опитувальник «Настанови до сексу» Г. Айзенка
3. Методика дослідження «Подолання важких життєвих ситуацій», ПВЖС/SVF120 В. Янке та Г. Ердманн, адаптація – Н. Є. Водоп'янової.
4. Методика дослідження «Визначення провідного драйвера» Мері Кокс (Mary Cox, 1999).
5. Методика дослідження «Визначення життєвої стратегії особистості в конфлікті», ТКІ Томас-Кілманн, (адаптація Н. В. Гришина).

На основі отриманих даних респондентів було підраховано і визначено індивідуальні показники респондентів за методиками: методика дослідження «Оцінка сексуального профілю» М. Яффе і Е. Фервік, адаптація О. Потьомкіної (А. Лідерс, 2007); опитувальник «Настанови до сексу» Г. Айзенка; методика дослідження «Подолання важких життєвих ситуацій», ПВЖС/SVF120 В. Янке та Г. Ердманн; методика дослідження «Визначення провідного драйвера» Мері Кокс (Mary Cox, 1999); методика дослідження

«Визначення життєвої стратегії особистості в конфлікті», ТКІ Томас-Кілманн, (адаптація Н. В. Гришина).

Першою методикою нами була обрана – методика дослідження «Оцінка сексуального профілю» М. Яффе і Е. Фервік, адаптація О. Потьомкіної (А. Лидерс, 2007). Для нашого дослідження було потрібно виявити особливості сексуальної поведінки, що й виконує дана методика у вигляді своєрідного профілю. Для дослідження було використано 14 основних біполярних шкал, що відображають розподіл форм сексуальної поведінки, а також окремі питання щодо деяких форм сексуальної поведінки. Для нас також було важливим, щоб методика була зручною в обробці отриманих даних, що важливо при проведенні індивідуального консультування для тих, хто зацікавлений в результатах.

Далі застосовували опитувальник «Настанови до сексу» Г. Айзенка. Для дослідження він був важливим тим, що розглядає різні аспекти сексуальних стосунків та сексуальної поведінки. Кожна шкала супроводжується середнім нормативним балом, що дозволяє розглянути свій профіль на фоні середнього статистичного. Також було важливим, що опитувальник має повну та скорочену форми, формулювання питань однакові для чоловіків і жінок. Легкість у виконанні грала велику роль для респондентів, більшість питань вимагають відповіді типу «так» – «ні», проте є і формулювання з відповідями «вірно» – «невірно», «згодний» – «не згоден». Ми обирали тільки стандартизовані методики, отож було перевірено, що тестові норми спираються на дані обстеження повного опитувальника – 427 чоловіків та 436 жінок віком від 18 до 60 років (середній вік близько 30 років). Скорочену форму опитувальника стандартизовано на вибірці з 423 юнаків та 379 дівчат (вік 18-22 роки, студенти університетів).

Переходячи до життєвих сценаріїв, для дослідження було обрано методику дослідження «Подолання важких життєвих ситуацій», ПВЖС/SVF120 В. Янке та Г. Ердманн. Ми не могли обійтися без даного

опитувальника з причин його призначення. Він призначений для діагностики типових засобів подолання стресових ситуацій (копінг-стратегій). Також було важливим кількість шкал для точнішого та детальшого подальшого опису методик. Ці способи визначені 20 шкалами та 6 твердженнями у кожній.

Отже, даний тест дозволяє проаналізувати існуючі способи виходу зі складної ситуації і побачити нові можливі методи вирішення проблеми – копінг стратегії або способи подолання негативної поведінки.

Переходячи далі, методика, яка дозволяє визначити переважну орієнтацію особистості під час вирішення життєвих проблем стала: методика дослідження «Визначення життєвої стратегії особистості в конфлікті», ТКІ Томас-Кілманн, (адаптація Н. В. Гришина). Ми використали методику для опису типів поведінки людей у конфліктах. На меті було подивитися як респонденти, що обрали певні установки на сексуальні відносини, будуть поводити себе при конфлікті з коханою людиною та застосовуючи певні стратегії для прийняття рішення.

Нам були цікаві шкали, що застосовуються в методиці: змагання; пристосування; компроміс; уникнення; співпраця. Які можуть використовуватися при прийнятті рішень в сексуальних відносинах та суперечках.

Наступною, не менш важливою методикою для проведеного дослідження виявилася методика дослідження «Визначення провідного драйвера» Мері Кокс (Mary Cox, 1999). Для нас було важливим те, що тест на визначення провідного драйвера відноситься до методів трансакційного аналізу (за Еріком Берном та його послідовниками). Тест покликаний виявити властивий респондентам основний (провідний) робочий стиль або комбінацію стилів. Для дослідження ми обрали методику, щоб подивитися, якими драйверами буде користуватися людина по відношенню до життєвих складних життєвих ситуаціях що відбулися у відносинах з партнером. Поведінка з партнером також залежить від сценарію, що обирає людина для прийняття рішення. Ми припустили, що це також відобразиться і у виборі установок на сексуальні відносини.

2.2 Аналіз результатів дослідження сексуальних установок юнацтва

Залежно від теми нашого емпіричного дослідження «Особливості сексуальних установок юнацтва в залежності від життєвих сценаріїв», в першу чергу ми будемо визначати наявність та рівень прояву стилів навчання у студентів-психологів.

Для подальшого дослідження нами було віддано перевагу двом методикам: «Опитувальник настанов до сексу Г. Айзенка», «Методика дослідження оцінки сексуального профілю М. Яффе і Е. Фервік», в адаптації О. Потьомкіної (А. Лидерс, 2007).

Рис. 2.2.1 Рівень прояву оцінки сексуального профілю за методикою дослідження М. Яффе і Е. Фервік, адаптація О. Потьомкіної.

У результаті проведеного дослідження за допомогою використання методики – «Оцінки сексуального профілю» М. Яффе і Е. Фервік, було

отримано рівень прояву оцінки сексуального профілю, які узагальнено представлено вище (див. рис. 2.2.1).

За показниками рівнів прояву за методикою «Оцінки сексуального профілю» М. Яффе і Е. Фервік, в адаптації О. Потьомкіної, можемо стверджувати, що наші респонденти є більш експресивними. Це говорить про високий рівень шкали експресивності у 93,4% (43 респонденти від вибірки). Це активні люди, вони висловлюють свої думки та почуття відкрито, відверто проявляючи бурхливість прояву своїх почуттів. Низький прояв за шкалою експресивності набрали 6,6 % респондентів (3 людини від вибірки). Люди є більш стриманими, свої дії обдумують, а після чого вже приймають рішення. Не роблять помилкових вчинків, що провокують емоції.

Респондентів, що набрали високий рівень за шкалою – сміливість, рішучість 65,3%, що 30 людей від вибірки. Це каже нам про відсутність страху у спілкуванні з особами протилежної статі. Респонденти є наполегливими у своїх відносинах, не бояться проявляти відкритість в кроках до бажань. В них переважає впевненість у своїх сексуальних можливостях. На низькому рівні сміливість та рішучість 34,7% (16 респондентів від вибірки). Це більш закриті люди, в своїх бажаннях та активності почуттях. Респонденти з низьким проявом рішучості тривожаться за відносини, їм може бути як соромно так і страшно зробити перший крок, розповівши про те, що приносить задоволення в сексуальному плані, відверто казати про почуття це не про них. Це все нам говорить про можливість ускладнення в відносинах, не отримання від партнера дійсно потрібного задоволення, гра в мовчанку про свої почуття та страх втратити партнера.

Корисність на високому рівні у 39,9% (17 респондентів від вибірки) – такі респонденти мають орієнтацію на матеріальну вигоду у сексуальному спілкуванні. Їм не цікаві самі відносини для продовження роду чи майбутньої сім'ї, не цікаві хоча би без можливості витягнути щось з цих відносин. Це стосується як задоволення так і фінансової стабільності. На низькому рівні корисність проявилася у більшості від вибірки 60,1 (29 респондентів від

вибірки), що говорить про важливість самих стосунків, теплоти та духовності чим брання чогось натомість. Респонденти прагнуть давати задоволення партнерові не просячи для себе того ж самого, чи бути нарівні з партнером.

За шкалою вибірковість респонденти вийшли на високий рівень – 80,4% (37 респондентів від вибірки), можемо стверджувати, що для таких людей притаманні суворі критерії оцінки сексуального партнера та висока вибірковість у стосунках. Для наших респондентів важко вступити в інтимний контакт без відповідності партнера усім його критеріям, що важливі для особистого внутрішнього комфорту. Тут також може бути присутня важкість вибору партеру, бо вибірковість притаманна для обрання партнера для майбутніх відносин, що говорить про плани респондентів одразу на майбутнє. Їх не цікавлять відносини на одну ніч, а довготривалі відносини, саме тому вони підходять до пошуку партнера з ретельною вибірковістю. Низький рівень вибірковості 19,6% (9 респондентів від вибірки), що каже нам про більш вільний вибір партнера, респонденти без зайвих проблем і думок можуть вступати у відносини, пробувати щось нове та не тривожаться за майбутнє.

Високий рівень за шкалою гіперсексуальність отримали 28,2% (13 респондентів від вибірки), що каже нам про підвищену статеву збудливість, яка властива помірною мірою певним віковим періодам. У віковому періоді наших респондентів, такий прояв гіперсексуальності не є проблемою. Низький рівень отримали за результатами дослідження 71,8% (33 респонденти від вибірки). Це говорить про звичайну зацікавленість до полового акту, ймовірну знижену полову активність, не зацікавленість в акті задоволення або зменшене бажання.

Цікавою шкалою стала також щепетливість, високий рівень набрали 78,2% (36 респондентів від вибірки), що каже нам про надмірну увагу до обстановки, в момент інтимного зв'язку. Переживання та гидливість стосовно неохайності партнера. Юнаки що набрали за шкалою високий рівень не можуть вступати в половий акт тільки за власним бажанням. Бо у бажанні на заваді стає педантичність. Вони придивляються до майбутнього партнера, як

і в що одягається, чи доглядає за собою та свою будівлею тощо. Низький рівень 21,8% (10 респондентів від вибірки) каже нам про не примхливість до людей. Вступають в половий контакт, не дивлячись на навколишню обстановку. Для отримання задоволення, їм не важливо місце, акуратність людини щодо гігієни та дотримання чистоти в своєму житлі тощо.

Ніжність – високий рівень 73,9% (34 респонденти від вибірки). Можемо твердо говорити, що для таких людей прояв ніжності, чуйності, ласки по відношенню до сексуального партнера та його оточення найбільша цінність. Їм для довіри та повної віддачі партнерові обов'язково потрібно бачити ніжність в очах та діях партнера, щоб відчувати себе потрібними. В сексуальних стосунках такі респонденти як самі проявляють ніжність, так і потребують її взамін. Низький рівень набрали 26,1% (12 респондентів від вибірки). Низький рівень прояву ніжності може вести до висновків, що респондентам для вступу у полові зв'язки зовсім не потрібні ніжність, відчуття ласки та турботи. Скоріш за все вони й самі не горять бажанням дарувати ніжність партнерам, бо не бачать сенсу, вони є більш закритими для відчуттів.

Наступною шкалою за якою респонденти набрали 30,4%, була жертвовність. Високий рівень 30,4% (14 респондентів від вибірки) – прагнення віддати себе партнерові цілком і повністю, не залишаючи собі навіть маленької частини, поступаючись своїми інтересами, використовувати свої сили та можливості для вирішення проблем сексуального партнера. Тут бачимо, що респондентам притаманна, хоч і не великій частині вибірки – велика самовіддача у коханні. Низький рівень жертвовності – 69,6% (32 респонденти від вибірки). Люди поважають себе, свої бажання, цілі та цінності, знають що життя одне та потрібно іноді десь навіть бути егоїстом, щоб люди не сіли на голову. Респонденти під час сексуальних зв'язків не перебувають в потьмареному стані, за рад партнера не готові поступитися самооцінкою та поважають себе як особистість, не вступаючи в такі контакти, щоб не відчувати себе жертвою.

За шкалою відповідальність високий рівень набрали 80,4 (37 респондентів від вибірки) – високе, почуття обов'язку, прагнення взяти на себе відповідальність за сексуального партнера та наслідки сексуальних стосунків. Це каже нам про людей, що не вступають у несерйозні відносини, притаманна відповідальність за свій вибір та подальші дії. Низький рівень набрали – 19,6% (9 респондентів від вибірки). Респонденти можуть вступати в нерозбірливі стосунки, переслідуючи ціль задовольнити сексуальне бажання, не мріяючи про знаходження партнера для чогось більшого та постійного.

Стосовно шкали – кохання як найвища цінність більша частина респондентів набрала високий рівень прояву 71,7% (33 респонденти від вибірки), спираючись на це можемо сказати, що віра в любов як у найвище почуття притаманне респондентам. Але найголовніше – це уміння зберегти любов та вищі почуття, навіть за несприятливих ситуацій. Низький рівень прояву кохання як найвищої цінності – 28,3% (13 респондентів від групи), говорить про ставлення пріоритетів на щось інше, знаходження себе в цілях, інтересах тощо, не ставлячи кохання на перший і головний план в житті.

Високий рівень за шкалою ревність набрали – 26,08% (12 респондентів від вибірки). Тут варто зазначити, що такі сильні переживання притаманні меншій кількості респондентів. Сильне почуття ревнощів, підозрлість до партнера, можливі постійні нав'язливі конфлікти на ґрунті ревнощів. Низький рівень за шкалою ревність набрали – 73,9% (34 респонденти від вибірки), що говорить про довіру своїм партнерам та собі особисто. Мислення логічне, оснований на реальних фактах, а не вигаданих обставинах, не накручене егоїстичними фобіями.

Шкала різноманітність на високому рівні досягла у 54,3% (25 респондентів від вибірки). Тут йдеться про потребу у різноманітності сексуальних контактів, їх способів та форм. Як бачимо більшість вибірки практикують різноманітність, не турбуючись про можливо минулі відносини і починаючи інші. Хтось практикує різноманітність полових партнерів, шукаючи саме те, що їм потрібно. Іншим варто урізноманітнити свої вже

існуючи відносини, практикуючи щось цікаве, нове, бути відвертим до своїх партнерів, не скриваючи потаємні бажання. Низький рівень набрали 45,7% (21 респондент від вибірки). Таким людям не потрібно для оволодіння своїм сексуальним бажанням урізноманітнювати сексуальне життя. Їм достатньо одного партнера щоб задовольнити своє сексуальне лібідо.

За шкалою фемінінність – на противагу «маскулінності» – жіночність, тонкість, вишуканість, інтуїтивність, прояв діяльності, властивої жінкам. Високого рівня досягли 57% (26 респондентів від вибірки). Кажучи про жінок, то їм властиво бути поступливою, життєрадісною, ніжною. В сексуальних відносинах таким респондентам також притаманні лагідність та сердечність до партнера. Низький рівень набрали 43% (20 респондентів від вибірки). Тобто це більше маскулінність – віра у себе під час контакту з партнером, схильність захищати свої погляди, спроможність до лідерства навіть у сексі, схильність до ризику, мужність, має власну позицію. Зараз властиві як жінкам так і чоловікам.

Неприйняття службових романів, за цією шкалою набрали високий рівень 53% (24 респонденти від вибірки). Шкала показує небажання сексуальних контактів на службі, під час роботи, навчання тощо. Низький рівень 47% (22 респонденти від вибірки) каже нам про добре та стримане ставлення до таких обставин. В респондентів, що набрали низький рівень немає конкретного заборону на такі відносини.

Отже, бачимо, що респонденти сприймають сексуальний акт як те, що варто статися тільки через велике кохання, через ніжність та турботу, вони є вибіркковими в контактах, респонденти не готові поступатися самооцінкою і жертвувати власними почуттями заради кохання, є відповідальними за власні вчинки та контакти з людьми яких обрали. Вони сміливі і рішуче прагнуть до сексуальних відносин не лякаючись експериментувати та дозволяти партнеру якого обрали більше, а ніж той потребує. Їм притаманна бурхливість прояву своїх почуттів, емоційна виразність, розкутість у реакціях.

Рис. 2.2.1 Рівень прояву настанов до сексу за опитувальником «Настанови до сексу» Г. Айзенка

Переходячи далі, за рівнем прояву настанов до сексу за опитувальником «Настанови до сексу» Г. Айзенка першою шкалою дослідження була шкала – дозволеність (див. рис.2.2.1.). Високий рівень прояву виявився у 60% (28 респондентів від вибірки), це свідчить про сучасне, навіть більш легке ставлення до сексу. Респонденти навіть можуть рішуче виступати проти релігійних уявлень про сексуальні відносини, про вірне та гріховне у цій сфері людських відносин. Секс респондентами розглядає як задоволення, яке має бути присутнім в будь-якому віковому періоді, якщо цього хочуть двоє партнерів. Дозволеність у виборі партнера та можлива різноманітність зв'язків. Низький бал за цією шкалою отримали 40% (18 респондентів від вибірки), що дає сенс стверджувати, що ці люди відносяться до статевих зв'язків серйозно, відповідально, вони поважають шлюбні узи і не підтримують безглузді зв'язки на одну ніч.

Шкала реалізованість оцінює рівень сексуальної «реалізованості», чи задоволеності людини своїм сексуальним життям в цілому. Високий бал за шкалою отримали – 47% (22 респондентів від вибірки) має сенс стверджувати, що респонденти мають високу задоволеність своїм сексуальним життям. Вони задоволені кількістю партнерів та різноманітністю форм відносин, що можуть використовувати в сексуальному житті. Чи навпаки задоволенні самим партнером, який повністю задовольняє всі потреби в сексуальних відносинах. Низький рівень – 53% (24 респонденти від вибірки) каже нам про повну нереалізованість. Це ознака серйозного розчарування цією галуззю стосунків між статями. Ці причини можуть полягати як у самій людині, що не приймає себе, так і в її партнерів, який не може задовольнити всіх бажань.

Незадоволеність, розчарування у своєму сексуальному житті часто призводять до невротичних сексуальних реакцій. Сексуальна невротичність на високому рівні у 53% (24 респонденти від вибірки). У повсякденному значенні це розбалансованість, або функціональні зрушення, у поведінці людини. Наші респонденти зазвичай мають проблеми зі своїм сексуальним життям, складнощі в контролі та придушуванні своїх імпульсів, бажань. Властиво також збентеження через свої власні думки та вчинки. Ці люди постійно стурбовані якимись проблемами, пов'язаними із сексом, і тим самим роблять собі лише гірше. Низький рівень прояву у 47% (22 респонденти від вибірки), дає сенс стверджувати, що в людей немає сексуальної невротичності, вони сприймають себе і партнера адекватно, говорячи про бажання відверто.

Знеособлений секс 17,4% (8 респондентів від вибірки) набрали високий рівень за шкалою. Прояв схильності людини до знеособленого сексу, тобто тенденцію розглядати сексуального партнера лише як об'єкт для отримання сексуального задоволення. Меншій частині нашого дослідження характерно отримувати лише задоволення, не беручи до уваги особистість партнера, його індивідуальні особливості характеру та темпераменту і не намагаючись увійти в більш відкритий та довірливий зв'язок для майбутніх міцних відносин. Але низький рівень отримали 82,6% (38 респондентів від вибірки), що говорить

про не визнання сексуальних відносин без вступу в близький контакт з людиною, без знання його особистості, інтересів, розуміння почуттів тощо. Респондентам потрібно для отримання насолоди від сексу знати партнера так же близько як самого себе.

Наступною шкалою методики стала – порнографія, тобто отримання задоволення від малюнків, фотографій чи відео, що зображують сексуальні сюжети, або словесного опису сексуальних сцен, наприклад у книжках, фільмографії тощо. Наша вибірка майже вся адекватно сприймає порнографію, не стидаючись додавати її в своє життя і не вважаючи це зрадою. 96% (44 респонденти від вибірки) набрали високий рівень прояву за шкалою порнографії, тобто схвалення порнографії або толерантність до неї. Порнографія на низькому рівні у 4% (2 респонденти від вибірки), що каже про не схвалення та нетерпимість до порнографії, не признання як для особистого перегляду так і заборони для партнера.

Люди з високим балом за шкалою сексуальна сором'язливість – 33% (15 респондентів від вибірки) почуваються вкрай нервово у відносинах із протилежною статтю, їх дуже турбує розмови про секс, а часом вони просто бояться сексуальних стосунків. Також слід додати про небажання брати участь у сексуальних відносинах. Сексуальна сором'язливість на низькому рівні знаходиться у 67% (31 респондент від вибірки), що вказує на нормальну реакцію на секс, признання свого тіла, бажань, іншу статть, фантазії тощо.

Цнотливість на високому рівні у 39% (18 респондентів від вибірки), шкала схожа з попередньою, люди з високими балами, як правило, утримуються навіть від найменших проявів сексуальної пристрасті. Вони уникають тем про секс, навіть не люблять думати на цю тему, та й взагалі кохатися. Низький бал 61% (28 респондентів від вибірки) вказує на більш нормальне, адекватне та звичайне ставлення до цієї проблеми. Приймання сексуальних стосунків за буденність, те, що має сенс бути та має місце в житті респондентів.

За шкалою огида до сексу, респонденти набрали 57% (26 респондентів від вибірки), вони з огидою реагують на деякі види сексу, навіть займаючись сексом зі своїм постійним, коханим партнером. Бувають навіть такі випадки а часом буквально змушують себе займатися цією справою. Бачимо проблему, так як в більшості респондентів проявилася огида до сексу, тут можуть бути різні проблеми, як з дитинства, так і ті, що прийшли з першим половим актом або не признанням свого тіла тощо. Низькі бали вказують на здоровішу установку на секс, що у 43% (20 респондентів від вибірки). Респонденти не бояться сексуальних відносин, залюбки вступають в половий контакт, не відчують огида до сексу та займаються коханням із задоволенням.

Сексуальна збудливість на високому рівні у 30,4% (14 респондентів від вибірки) – висока сексуальна чутливість, респондентам не потрібно багато обставин, щоб з'явилося бажання для сексуального акту. Збудливість з'являється з будь-яких умов, коли до партнера є сексуальний потяг. Деяким людям, щоб прийти в стан сексуального збудження, потрібна ціла низка певних умов – 69,6% (32 респонденти від вибірки), такі люди набрали низький бал за цією шкалою. Умови для сексуального бажання можуть бути різноманітними від особистих смаків при виборі партнеру до місця проведення сексуального акту.

Для людей з високими балами за шкалою фізичний секс – 54,3% (25 респондентів від вибірки) дуже важливо опинитися кращим в сексуальному плані у ліжку зі своїм партнером. Респондентам не так важливі духовні якості, яким віддають перевагу люди, а навпаки успіх та задоволення партнера у сексуальному плані. Сексу приділяється особлива увага, звісно за рахунок інших сторін любовних стосунків. Низький рівень прояву за шкалою набрали 45,7% (21 респондент від вибірки), що говорить про навпаки віддання переваги духовному рівню, вивчення особистості, а після вже сексуальні примхи.

Наступною шкалою для розгляду пропонується – агресивний секс, за яким респонденти набрали 17,4% (8 респондентів від вибірки). Високий рівень

дає сенс стверджувати, що увага фіксується на ворожості до сексуального зв'язку, на бажанні поставити заборони для партнера, чи зробити щось агресивне, несподіване, накласти руки, вдарити, знерухомити, і можливо, навіть принизити його. Респонденти схильні до ворожості і агресивних імпульсів по відношенню до своїх сексуальних партнерів. Низький рівень переважає, що каже нам про невластиве ставлення до агресія щодо партнерів – 82,6% (38 респондентів від вибірки). Отже, агресія в сексі не до вподоби більшості.

За шкалою лібідо набрали 71,7% (33 респонденти від вибірки). У більшості респондентів ми бачимо сильний сексуальний потяг. Цілком очевидно, що існують кореляції між дозволеністю, сексуальною збудливістю, порнографією, знеособленим та фізичним сексом. Отже якщо за цими шкалами в респондентів високий показник, то і лібідо буде проявлено на високому рівні. Вони зацікавлено відносяться до сексу, не стидяться свого потягу. На низькому рівні лібідо у 28,3% (13 респондентів від вибірки). Це огида до сексу, висока сором'язливість. Незадоволеність, розчарування у своєму сексуальному житті часто призводять до невротичних сексуальних реакцій та заниженого лібідо тощо.

Можна припустити, що шкала «реалізованість» негативно корелює зі шкалами «сексуальна невротичність», «сексуальна сором'язливість», «цнотливість» та «огидність до сексу». Задоволеність на високому рівні у 54,3% (25 респондентів від вибірки), що каже нам про те, що люди можуть вести цілком задовільне, на їхню думку, сексуальне життя, зовсім не напружуючись щодо того, щоб активно, енергійно та часто кохатися. Мається на увазі, що задоволеність та лібідо не перетинаються. Задоволеність як собою так і партнером. Низький рівень задоволення у 45,7% (21 респондент від вибірки), можемо стверджувати про не вміння отримувати насолоду, не вдоволенням вміннями партнера чи своїми тощо.

Маскулінність на високому рівні у 33% (15 респондентів від вибірки), що говорить про поведінкові та психічні особливості, властиві чоловічій статі. На

високому рівні фемінність у 67% (31 респондент від вибірки), що становить більшу частину вибірки. Респондентам притамана жіночність, тонкість, вишуканість, інтуїтивність, сердечність та ніжність в стосунках, властиві жінкам.

У ході дослідження було виявлено установки на сексуальні відносини. У ході проведення методики було досліджено, що цілком очевидно, існують кореляції між дозволеністю, сексуальною збудливістю, порнографією, знеособленим та фізичним сексом. Респонденти мають сильне лібідо та сексуальний потяг. Але реалізованість негативно корелює зі шкалами сексуальна невротичність, сексуальна сором'язливість, цнотливість та огидність до сексу. У більшості респондентів переважає шкала «сексуальна задоволеність» на високому рівні, тобто вони є задоволені своїм статевим життям, але так як реалізованість проявилася на низькому рівні, більша частина не повністю реалізовує себе у сексуальному житті. З цього виходить сексуальна невротичність, деяка навіть огида до сексу, що на високому рівні.

Отже, бачимо проблему, так як в більшості респондентів проявилася огида до сексу, можлива присутність непорозумінь стосовно сексуального життя, забобонів та установок з дитинства. Проблеми та недомовки близьким, що прийшли з першим половим актом, зміною партнеру або не признанням свого тіла та сексуальних актів в цілому тощо. Бачимо сенс розробки соціально-психологічного тренінгу сексуальної грамотності, задля формування позитивних установок на сексуальні відносини та розвиток взаємодії для побудови майбутніх стосунків. На меті буде знизити відсоток по шкалам: огида до сексу, сексуальна невротичність, сексуальна сором'язливість та збільшити майбутню реалізованість в сексі та власне задоволення.

Наступним кроком в нашій практичній частині було виявити життєві сценарії, що характерні юнакам за методикою дослідження «Подолання важких життєвих ситуацій», ПВЖС/SVF120 В. Янке та Г. Ердманн.

Ілюстративно рівень прояву подолання важких життєвих ситуацій за методикою дослідження «ПВЖС/SVF120» В. Янке та Г. Ердманн представлено на рис. 2.2.3

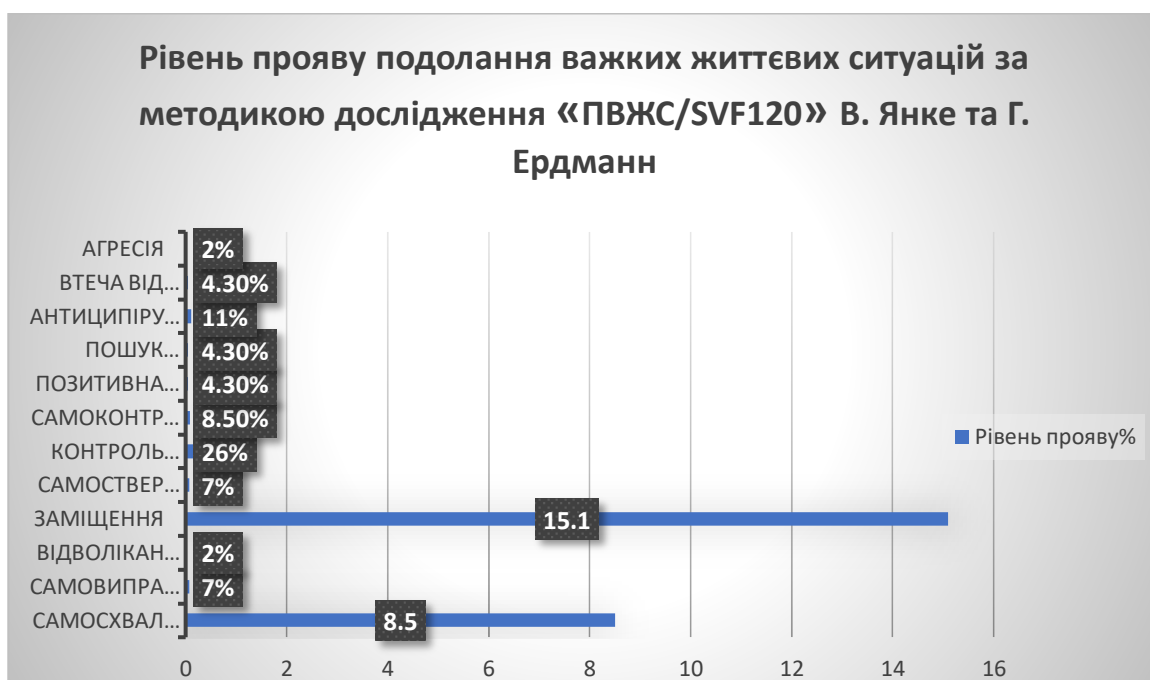

Рис. 2.2.3 Рівень прояву подолання важких життєвих ситуацій за методикою дослідження «ПВЖС/SVF120» В. Янке та Г. Ердманн.

За показниками рівню прояву методики подолання важких життєвих ситуацій за методикою дослідження «Подолання важких життєвих ситуацій», ПВЖС/SVF120 В. Янке та Г. Ердманн, можемо стверджувати, що більшості респондентам, а саме 26% від вибірки (12 респондентів), характерний контроль над ситуацією. Тобто, в респондентів переважає аналізування ситуації, планування та виконання дій під власним контролем. Вдале вміння вирішувати проблеми. Такі респонденти вдало керують своїми відчуттями та станом, заздалегіть розуміють з якими людьми краще не вступати в конфлікти, дивляться на своїх партнерів, як на особистостей з якими є сенс розмовляти, не вступаючи в сварки. Вони спокійні, стримані, продумують дії наперед. Навіть якщо на житті трапляються складні ситуації, вони не опускають руки та йдуть вперед, будь-то відносини с партнером чи особисті проблеми.

Наступною шкалою подолання важких життєвих ситуацій, що набрала найбільшу кількість відсотків стала – заміщення 15,1% (7 респондентів від вибірки). Можемо стверджувати, що таким людям характерно звертатися до позитивних ситуацій, що відбуваються у житті. Помічати приємне в дрібницях. Респонденти стараються позитивно мислити, звертаючись до активного проведення часу, наприклад за улюбленими заняттями. В проблемах з коханою людиною стараються знаходити вихід, роблячи щось приємне, щоб подолати важку ситуацію та непорозуміння між людьми. Тобто, якщо трапляється в житті респондентів важка ситуація чи в їх близьких, краще замінити її новими спогадами, подіями, діями по відношенню до партнера.

Антиципіруюче уникнення проявилось в 11% (5 респондентів від вибірки), що говорить нам про попередження, передбачення подій, заздалегідь продумане та складене уявлення про майбутні події, що можуть статися. Бачимо, що таким варіантом користуються люди, які мають досвід невдач або чекають обов'язково настання важкої ситуації. Наприклад сварки з коханою людиною, конфлікту, розтавання тощо. Їм краще попередньо знати що відповісти та які дії виконати, щоб партнер не вийшов з себе. Респонденти психологічно можуть підготуватися до можливих нелегких випробуванням та заздалегідь продумати способи запобігання важким ситуаціям. Але цей спосіб подолання труднощів, може бути як продуктивним, так і непродуктивним, що залежить від особливостей життєвої ситуації.

Наступною шкалою дослідження для опису ми обрали самоконтроль – 8,5% (4 респонденти від вибірки), такі респонденти можуть контролювати власні реакції, свою поведінку, зберігати самовладання в будь-яких важких ситуаціях. Їм не потрібно продумувати дії заздалегідь чи позитивно мислити. Вони вміють контролювати власні емоції, та навіть рідко можуть виходити з себе, спокійні, вирішують проблеми по мірі їх наступу.

Самосхвалення 8,5% (4 респонденти від вибірки), можемо говорити про зниженого значення сили, тривалості чи тяжкості напруги у стресової ситуації. Тобто, навіть якщо респонденти посварилися з коханою людиною і самі

спровокували сварку, вони не будуть довго переживати, а визнають себе в ситуації ображеним та виправдають. Тобто, респонденти що потрапили у важку життєву ситуацію, будуть користуватися тим, що вони вірно прийняли рішення та їх потрібно заохотити. Частіше за все їм складно у відносинах, бо не стараються зрозуміти партнера, жаліючись, що вони нічого не зробили поганого.

У важких ситуаціях респонденти, у яких виявлено шкалу самоствердження 7% (3 респонденти від вибірки) забезпечують собі успіх, визнання та самоствердження. Мається на увазі, що через одну помилку не станеться гірше. Будь-які ситуації як в повсякденному житті так і у відносинах навчають і з них можна винести урок для майбутнього. Вони навчаються на помилках та запам'ятовують їх, не роблячи повторно дурниці.

Переходячи до самовиправдання 7% (3 респонденти від вибірки), респондентам характерно приписувати собі менший стрес ніж іншим. Вони схильні звинувачувати партнера в сварці, в його неправоті, ніж самого себе. Важкі ситуації, як життєві так і ситуації по відношенню до відносин проходять через цих людей не наносячи великого стресу. Вони навіть якщо і не говорять, то думають, що виною всіх ситуацій не може бути сама, це життя таке чи її партнер, який допускає, щоб такі переживання у відносинах з'явилися у відносинах та нанесли шкоди.

Втеча від стресової ситуації виявилася у 4,3% (2 респонденти від вибірки), що має сенс стверджувати про характерну для людей боязнь важких ситуацій. Навіть якщо пара зустрічалася роками та на шляху трапилася криза, вони не будуть намагатися її вирішити, скажуть, що не вони довели до цього, а їх партнер, і виходу зовсім не було. Тобто, це покірна тенденція уникнення напруженої ситуації. Сексуальні відносини для цих людей також важкий ривок, тому що якщо в сексі є проблеми, вони не будуть їх вирішувати, знаходити критерії для поліпшення, їм краще просто змінити партнера, щоб було так як вони хочуть і як їм краще.

Що ж до позитивної самомотивації – 4,3% (2 респонденти від вибірки), цим респондентам можемо приписувати компетенцію та здатність контролю над собою. Будь-яка ситуація, що сталася може бути перефразована, тобто зроблена позитивною. Бо що не робиться та не трапляється в житті, робиться щоб навчити жити нас. Самомотивація для респондентів – внутрішня сила, яка змушує рухатися вперед. Це здатність виявляти ініціативу та діяти для досягнення цілей та виконання завдань. Це внутрішнє спонукання діяти, творити та домагатися. Вони незламно йдуть вперед, навіть якщо на шляху трапляються важкі ситуації, мотивуючи себе і свого партнера.

Пошук соціальної підтримки 4,3% (2 респонденти від вибірки). Цілеспрямована поведінка людини у пошуку зовнішніх ресурсів навколишнього співтовариства на вирішення власних проблем. Іншими словами, людина шукає допомоги у тих, хто може їй цю допомогу надати. Респонденти яким трапляються важкі ситуації шукають бесіду (дискусію), соціальну підтримку та допомогу. Допомога від близьких, наприклад при сварках, вони намагаються пожалітися партнерові, щоб він проявив жалість.

Можно говорити про здатність відволікатися на щось гарне при депресії, для інших — про важливість здійснення якоїсь простої дії, відволіктись на каву прогулянку з друзями, за такої проблеми, як страх, настуупні – про можливість не помічати сором'язливість чи спроби забути комплекси та сконцентруватися на навколишньому середовищі. Відволікання 2% (1 респондент від вибірки) – респонденти відмовляються від пов'язаної зі стресами активності, а навпаки відволікаються від ситуації в якій перебували. При конфліктах з близькими, можуть відволікатися від проблем на відкладати їх рішення.

Агресія 2% (1 респондент від вибірки) реагувати роздратовано, сердито, агресивно на ситуації, що ніяк не входили в плани. Агресивні люди зазвичай дуже дратівливі, уразливі і часто зляться. Причиною гніву можуть стати спонтанні ситуації. У цьому випадку людина сердиться на сам факт виникнення цієї ситуації і що вона перешкоджає досягненню її мети. Вони не

вникають в те, чи була ситуація створена спеціально чи виникла через необережність. У такі моменти людина звільняється від негативної енергії, яка з якоїсь причини наповнила її. У цьому полягає суть агресії.

Зазначимо також, що деякі шкали ми не виносили для аналізу, бо їх ми не враховували для проведеного дослідження: знижене значення, психом'язова релаксація, безпорадність, жаль до себе, самозвинувачення, приймання ліків, соціальна замкнутість та заїжджена платівка.

Отже, можемо сказати, що респондентам для подолання важких життєвих ситуацій притаманно: антиципіруюче уникнення, заміщення, контроль за ситуацією. Більшій частині, характерний контроль над ситуацією. Такі респонденти у відносинах с партнерами прагнуть вести розмови, відкрито допомагають іншим при важких життєвих ситуаціях, контролюють процес, завершуючи справу до кінця, знаходячи вихід. Але нам більш цікаві шкали заміщення та антиципіруючого уникнення. Бачимо проблему в тому, що для респондентів краще замінити складну ситуацію новими спогадами, подіями, діями по відношенню до партнера ніж розібратися з ситуацією, поговорити, вирішити проблему. У відносинах таким особам важко відкритися, бути справжніми, розповісти про справжні бажання. Тобто, у важких ситуаціях, що трапляються на шляху відносин, прагнуть уникати проблеми. Заміщення також несе негатив для подальшої побудови відносин. Замінити складну ситуацію новими спогадами, подіями, діями по відношенню до партнера просто, але ситуації залишаються не обговореними та проблеми також.

Ілюстративно рівень прояву життєвої стратегії особистості в конфлікті за методикою «ТКІ» Томас-Кілманн, (адаптація Н. В. Гришина) представлено на рис. 2.2.4

Рис. 2.2.4 Показники рівнів прояву життєвої стратегії особистості в конфлікті за методикою «ТКІ» Томас-Кілманн, (адаптація Н. В. Гришина)

За рівнем прояву життєвої стратегії за методикою «Визначення життєвої стратегії особистості в конфлікті» Томас-Кілманн, (адаптація Н. В. Гришина), можемо визначити, що співпраця вважається найефективнішою стратегією поведінки у конфлікті. Як бачимо, шкала співробітництва у респондентів проявилася найбільше – 26% (12 респондентів від вибірки). Передбачає спрямованість опонентів на конструктивне обговорення проблеми, розгляд іншого боку як супротивника, або як союзника у пошуку рішення. Для дослідження ми хотіли побачити як респонденти будуть поводити себе в конфліктах, перебуваючи у відносинах, яку життєву стратегію оберуть особистості при сварці, непорозумінню між партнерами тощо. Співпраця ефективна у ситуаціях: сильної взаємозалежності опонентів; схильності обох ігнорувати різницю у владі; важливість рішення для обох сторін; неупередженості учасників.

Бачимо, що ці респонденти схильні обговорювати непорозуміння та слухати співрозмовника. Їм важливо щоб їх вислухали, та вони готові слухати у відповідь для прийняття більш адекватного виходу з ситуації для двох сторін.

Згладжування 26% (12 респондентів від вибірки), для респондентів характерно пристосування, або поступка, розглядається як вимушена чи добровільна відмова від боротьби та здавання своїх позицій. Для таких людей відносини найважливіші, а власні цілі не мають великого значення. Вони хочуть подобатися, хочуть, щоб їх любили та цінували. Можуть ставати жертвами у відносинах. У сексуальних контактах не прискіпкові, віддають партнерові всього себе, не конфлікуючи на не потребує нічого взамін. Вони вважають, що краще уникнути конфлікту заради гармонії, і впевнені, що конфлікт не можна обговорювати без негативного впливу на відносини. Не дивно, що вони бояться заподіяти біль, образити, зіпсувати стосунки під час конфлікту. Зазначимо, що прийняти таку стратегію опонента змушують різні мотиви: усвідомлення своєї неправоти, необхідність збереження добрих відносин із опонентом, сильна залежність від нього; незначність проблеми.

Компроміс полягає у бажанні опонентів завершити конфлікт частковими поступками, 24% (11 респондентів від вибірки). Респонденти відомі своєю відмовою від частини вимог, що раніше висувалися, готовністю визнати претензії іншої сторони вірними. Компроміс ефективний у відносинах: розуміння опонентом, що він і його партнер мають рівні можливості та права; наявності взаємовиключних інтересів; задоволення тимчасовим рішенням; погрози втратити відносин тощо. Люди що обирають компроміс у конфліктних ситуаціях також приймають таку сторону і в сексуальних відносинах, приносячи насолоду не лише собі, а й партнеру.

Уникнення вирішення проблеми 11% (5 респондентів від вибірки), є спробою уникнути конфлікту при мінімумі витрат енергії. Опонент переходить до неї після невдалих спроб реалізувати свої інтереси за допомогою активних стратегій. Власне, йдеться не про вирішення, а про

згасання конфлікту. Стосовно відносин, на таких людей дуже просто надавити та змінити точку зору, відхід може бути цілком конструктивною реакцією на тривалий конфлікт. У конфліктних ситуаціях на підґрунті інтимної сфери, респонденти краще будуть робити вигляд що їм все до вподоби, імітуючи задоволення, якщо конфлікт не припиняється. Уникнення застосовується за відсутності зусиль і часу на вирішення протиріччя, прагненні виграти час, наявності труднощів у визначенні лінії своєї поведінки, небажанні вирішувати проблему взагалі.

Примус або суперництво 13% (6 респондентів від вибірки), полягає у нав'язуванні іншій стороні кращого рішення. Суперництво виправдане у випадках: явної конструктивності запропонованого рішення; вигідності результату для всієї групи, організації, а не для окремої особи чи мікрогрупи. Суперництво доцільне в екстремальних та важливих ситуаціях, при дефіциті часу та високій ймовірності небезпечних наслідків. Респонденти, що схильні до стратегії примусу скоріш за все поводять себе при вирішенні проблем у відносинах так само. Їм краще привести приклад, чому краще так як вони бажають зробити чим погодитися з вибором партнера. Це люди які схильні до грубості та безжалісності, в сварках з коханою людиною, вони також не звикли на поступки.

Отже, за методикою відрізнялися дві шкали: співробітництво (26%) та згладжування (26%), що говорить нам про не конфліктуючих людей, які не доводять справ до конфлікту як в інтимних відносинах так і в повсякденному житті. Його перевага в тому, що сторони знаходять найбільш прийнятне рішення, яке перетворює їх із опонентів на партнерів, бо у відносинах не має правих та звинувачених, є тільки пара, яка повинна вирішувати проблеми разом. А, респонденти що використовують життєву стратегію згладжування, бояться проявляти свою точку зору, їм складно проявляти себе в конфліктних ситуаціях, краще будуть погоджуватися з усім, що їм кажуть, а ніж конфлікт продовжиться. Часто це люди, що не хочуть висловлювати свою точку зору, або її не мають. Вони вважають, що краще уникнути конфлікту заради

гармонії, і впевнені, що конфлікт не можна обговорювати без негативного впливу на відносини. Респондентам потрібно згадати про свої особистісні границі та повисити самооцінку.

Ілюстративно рівень прояву провідного драйвера за методикою «Визначення провідного драйвера» Мері Кокс (Mary Cox) представлено на рис. 2.2.5

Рис. 2.2.5 Показники рівнів прояву провідного драйвера за методикою «Визначення провідного драйвера» Мері Кокс (Mary Cox).

За методикою дослідження «Визначення провідного драйвера» Мері Кокс (Mary Cox), було виявлено рівень прояву провідних драйверів, що характерні для нашої вибірки. Найбільший по балам драйвер, що властивий респондентам виявився: «Будь досконалим» 41,3% (19 респондентів від вибірки), що пояснюється тим, що люди не допускають жодних помилок в житті. Будь то робота чи відносини, все має бути виконано найкраще. Таких респондентів характеризує організованість, оскільки вони вміють дивитися в майбутнє, планувати роботу та сімейні відносини, складаючи певну стратегію подолання

труднощів. На них можна покластися, перед дією, вони довго все планують, обережно виконуючи свої життєві плани. Сильні сторони респондентів це точність, увага до деталей, ретельність у виконанні покладених на них обов'язків. Респонденти ретельно шукають можливі помилки, у всіх сферах життя, у справи люблять постійно вносити несуттєві зміни, можуть не вкладатися в дедлайн, запізнюватися тощо. Наші респонденти, перфекціоністи, їм необхідно частіше розслаблятися і приймати те, що вони не є досконалыми. Як у відносинах так і в роботі краще розуміти, що важливо дотримуватися термінів виконання роботи і бачити кінцеву мету.

Переходячи до наступного показника, що проявився у 19,6% (9 респондентів від вибірки) - «Радуй інших». Люди з таким стилем прихильники гармонії, мають гарну інтуїцію і уважні до почуттів інших людей, що дуже важливо у відносинах. Але головна мета – сподобатися людям, зробити щось для них, без дійсної потреби. Для кращих відносин респонденти можуть вгадувати, що потрібно людям, намагаючись задовольнити бажання. Вони уважні та поважають почуття оточуючих, приймаючи до уваги точки зору та думки всіх хто поруч. Їм властиво побачити настрій людей, тому підбадьорити і заспокоїти людину, для них зовсім не є проблемою. Мінусом слугує фактор, що прагнучи зберегти гарні відносини, вони можуть утримуватися від власної думки, а не вірна поступка може перерости у сварку. Люди не вміють відказувати та не мають власних кордонів.

Показники за драйвером «Поспішай 15,2% (7 респондентів від вибірки), люди з цим стилем добре справляються з роботою, яку потрібно зробити у стислий термін, швидко роблячи завдання за короткий термін. Щоб почувати себе на висоті, вони справитися із завданнями у найкоротші терміни. Енергія з'являється саме у стані стресу та напруги сил. Перевага для них це кількість виконаної роботи. У відносинах цей стиль не є добрим, тому що поспішаючи, шукаючи вихід з ситуацій, вони роблять помилки та не слухають порад. Їх мінусом є те, що вони приділяють мало часу підготовці, часто відкладають завдання на потім, доки вони не стають терміновими, і тільки тоді

приступають до їх виконання, тому можуть робити багато помилок. Часто вони дуже швидко говорять, перебивають інших і навіть закінчують за них речення, що призводить до незрозуміння і суперечок. Їх партнери можуть стикатися з відчуттям неповаги. В такому випадку доречним є порадити людям планувати свій час на виконання завдання, особливо для стадії підготовки, яку вони часто зовсім не беруть до уваги. Порадою для респондентів може бути усвідомлена робота, повага до людей, які за вами не встигають. Варто навчитися вислуховувати співрозмовника, не перебиваючи його та задавати питання. Не забувайте про потреби людей, не думайте лише про себе при виконанні завдань чи просто у повсякденному житті.

Не останній та не менш важливий драйвер «Будь сильним», за яким респонденти набрали 10,8% (5 респондентів від вибірки). Люди з цим стилем зберігають спокій у стресовій та напруженій ситуації. Такими людьми можна надихатися, вони знають що їм потрібно та йдуть до своїх цілей, коли потрібно виявити витримку та стійкість. В респондентів є почуття обов'язку перед завданнями та людьми, яким вони щось пообіцяли. Здатні мислити логічно та приймати вірні, продумані рішення, тоді як інші впадають у паніку. Слід додати, що їм важко визнати свої невдачі вони характеризують як слабкість. Не попросять допомоги, їм простіше виконати всі завдання самостійно. У відносинах вони стримані та несуть всі тяжкі грузи на собі ніж попросити про допомогу. Партнерам з ними складно, бо їм важко зрозуміти, оскільки вони не схильні показувати свої почуття. Респондентам можна порадити перед тим як виконувати певні завдання, слід добре проаналізувати можливі вимоги та оцінити наявність відповідних ресурсів. Краще визнати, що звернутися за допомогою до інших це не прояв слабкості.

Останній драйвер, що проявився у 13,1% (6 респондентів від вибірки) – «Намагайся». Описати респондентів можемо прагненням вкласти всі сили у виконання будь-якої задачі. Пік енергії проявляється, коли потрібно зробити щось нове. Плюсом цього драйвера є те, що усі аспекти завдань, вони будуть ретельно аналізувати. Мінусом є те, що їм не вистачає терпіння у досягненні

кінцевого результату, бо інтерес пропадає ще перед початком його виконання. У відносинах намагаються з новими силами вирішувати питання, але часто інтерес пропадає, якщо сварка чи завдання перед ними дуже складне. Респондентам потрібно контролювати своє почуття нудьги на етапах завершення проекту, подолати себе і продовжити роботу, незважаючи на згасаючий інтерес до цього заняття.

Отже, потрапляючи у стресову ситуацію, людина користується несвідомими установками — драйверами — це звісно не вирішує життєві проблеми, лише посилює їх. Можемо сказати, що зупинити драйверну поведінку означає відновити контакт з реальністю, прийняти правильне рішення і зробити усвідомлений вибір.

Для дослідження ми обрали методика, щоб подивитися, які драйвера буде використовувати вибірка по відношенню до життєвих ситуацій будучи у відносинах. Поведінка з партнером також залежить від сценарію, що складається на основі ставлення батьків. Мається на увазі, що все йде з дитинства, та вибір драйверу також може походити від їх слів, переконань і передбачень про те, якою дитина є і що чекає на неї в майбутньому. Це ж звісно відобразиться і у виборі установок на сексуальні відносини. Драйвери беруть початок із батьківських установок. Коли прояв драйверів стає усвідомленим, людина отримує можливість перестати надриватися, жити заради інших, поспішати, прагнути досконалості, бути сильною незважаючи ні на що і намагатися отримати результат.

2.3 Виявлення особливостей між сексуальними установками юнацтва та їх життєвими сценаріями

Встановлені середні значення оцінки сексуального профілю (див. табл 2.3.1) дозволили визначити та скласти рівень оцінки сексуального профілю у респондентів обох досліджуваних груп (експериментальної та контрольної).

Достовірність виявлених відмінностей між особливостями сексуальних установок юнацтва та їх життєвими сценаріями досліджуваних груп респондентів обчислювалося за допомогою критеріїв Ст'юдента та Манна Уїтні, доцільність їх застосування визначалася нормальністю розподілу змінних.

Таблиця 2.3.1

Середні показники оцінки сексуального профілю за методикою дослідження «Оцінки сексуального профілю» М. Яффе і Е. Фервік, адаптація О. Потьомкіної

Оцінка сексуального профілю	Експериментальна група	Контрольна група
	Юнацтво	Підлітки
Експресивність	93,4	96,2
Сміливість, рішучість	65,3	66,8
Користь	39,9	39,5
Вибірковість	80,4	78,1
Гіперсексуальність	28,2	29,1
Ретельність	78,2	79,1
Ніжність	73,9	74,2
Жертовність	30,4	37,5
Відповідальність	80,4	79,2
Кохання як найвища цінність	71,7	72,4
Ревнощі	26,08	25,4
Різноманітність	54,3	53,1
Фемінінність	57	56,6
Неприйняття службових романів	53	51,5

Згідно з отриманими середніми значеннями показників оцінки сексуального профілю їх рівень прояву виглядає наступним чином:

1) У експериментальної групи – юнаків, оцінка сексуального профілю у зоні позитивного прояву знаходиться за показниками:

сміливість\рішучість, вибірковість, гіперсексуальність, ретельність, ніжність, жертовність, відповідальність, кохання як найвища цінність, ревності.

Всі інші показники є збільшеними, є більш негативними для сексуального профілю: експресивність, різноманітність, неприйняття службових романів.

У підлітків оцінка сексуального профілю у зоні позитивного прояву знаходиться за показниками: сміливість\рішучість, вибірковість, гіперсексуальність, ретельність, ніжність, жертовність, відповідальність, кохання як найвища цінність, ревності. Наступні показники є більш негативними для складання сексуального профілю: експресивність, різноманітність, неприйняття службових романів.

Таблиця 2.3.2

Середні показники настанов до сексу за опитувальником «Настанови до сексу» Г. Айзенка

Настанови до сексу	Експериментальна група	Контрольна група
	Юнацтво	Підлітки
Дозволеність	60	59,1
Реалізованість	47	46,5
Сексуальна невротичність	53	52,5
Знеособлений секс	17,4	17,1
Порнографія	96	97
Сексуальна сором'язливість	33	48,9
Цнотливість	39	40,5
Огида до сексу	57	56,2
Сексуальна збудливість	30,4	59,9
Фізичний секс	54,3	53,1
Агресивний секс	17,4	16,2
Лібідо	71,7	70,2
Задоволеність	54,3	30,5
Маскулінність	33	32
Фемінність	67	68

Встановлені середні значення настанов до сексу за опитувальником «Настанови до сексу» Г. Айзенка (див. табл 2.3.2) дозволили визначити та скласти рівень настанов до сексу у респондентів обох досліджуваних груп (експериментальної та контрольної).

В юнаків перебувають в зоні прояву настанови до сексу, що в достатньому рівні проявляються: дозволеність, порнографія, фізичний секс, лібідо, цнотливість, сексуальна збудливість, агресивний секс, фемінність, маскуліність. Проблемними та збільшеними за рівнем є: знеособлений секс, реалізованість, сексуальна невротичність, огида до сексу, задоволеність.

У підлітків можна припустити, що шкала «реалізованість» негативно проявляється разом з сексуальною невротичністю, сексуальною сором'язливістю, цнотливістю та огидністю до сексу.Цілком очевидно, що наступні показники позитивно впливають один на одного та на їх прояв: показники між дозволеністю, сексуальною збудливістю, порнографією, знеособленим та фізичним сексом.

Встановлені середні значення подолання важких життєвих ситуацій за методикою дослідження ПВЖС/SVF120 В. Янке та Г. Ердманн (див. табл 2.3.3) дозволили визначити рівень подолання важких життєвих ситуацій у респондентів обох досліджуваних груп (експериментальної та контрольної).

Юнакам для подолання важких життєвих ситуацій притаманно: антиципіруюче уникнення, заміщення, контроль за ситуацією.

Підліткам для подолання важких життєвих ситуацій притаманно: пошук соціальної підтримки, антиципіруюче уникнення, заміщення, контроль за ситуацією.

Таблиця 2.3.3

Середні показники подолання важких життєвих ситуацій за методикою дослідження ПВЖС/SVF120 В. Янке та Г. Ердманн.

Подолання важких життєвих ситуацій	Експериментальна група	Контрольна група
	Юнацтво	Підлітки
Самосхвалення	8,5	8
Самовиправдання	7	8
Відволікання	2	3,3
Заміщення	15,1	14,3
Самоствердження	7	7,5
Контроль за ситуацією	26	25,6
Самоконтроль	8,5	6,6
Позитивна самомотивація	4,3	3,9
Пошук соціальної підтримки	4,3	11
Антиципіруюче уникнення	11	11,9
Втеча від стресової ситуації	4,3	4,9
Агресія	2	1,9

Встановлені середні значення «Визначення провідного драйвера» Мері Кокс, (див. табл 2.3.4) дозволили визначити та скласти рівень настанов до сексу у респондентів обох досліджуваних груп (експериментальної та контрольної).

Таблиця 2.3.4.

Середні показники визначення життєвої стратегії особистості в конфлікті за методикою «ТКІ» Томас-Кілманн, (адаптація Н. В. Гришина)

Життєва стратегія особистості в конфлікті	Експериментальна група	Контрольна група
	Юнаки	Підлітки
Співробітництво	26	24,5
Компроміс	24	23
Згладжування	26	24
Примус	13	11,5
Уникнення	11	17

Юнаки використовують такі життєві стратегії в конфлікті: співробітництво, компроміс, згладжування.

Підлітки в свою чергу використовують життєві стратегії в конфлікті в своєму житті уникнення, співробітництво, компроміс, згладжування.

Таблиця 2.3.5

Середні показники «Визначення провідного драйвера» Мері Кокс (Mary Cox).

Провідний драйвер	Експериментальна група	Контрольна група
	Юнаки	Підлітки
Будь досконалим	41,3	45
Радуй інших	19,6	18
Поспішай	15,2	14
Будь сильним	10,8	10
Намагайся	13,1	13

Встановлені середні значення «**Визначення провідного драйвера**» **Мері Кокс (Mary Cox)**, (див. табл 2.3.5) дозволили визначити та скласти рівень настанов до сексу у респондентів обох досліджуваних груп (експериментальної та контрольної).

Юнаки використовують у повсякденному житті наступні провідні драйвера: будь досконалим, радуй інших, поспішай.

Підлітки в свою чергу використовують в своєму житті наступні драйвера: будь досконалим, радуй інших.

Перейдемо до аналізу значущих відмінностей між показниками виявлення особливостей сексуальними установками юнацтва та їх життєвими сценаріями. Достовірність виявлених відмінностей між особливостями сексуальних установок юнацтва та їх життєвими сценаріями досліджуваних груп респондентів обчислювалося за допомогою критеріїв Ст'юдента та Манна Уїтні, доцільність їх застосування визначалася нормальністю розподілу змінних.

Безпосереднє порівняння показників осіб експериментальної групи (юнаків) та контрольною (підлітків), більшою мірою перевищують показники, що знаходяться в зоні негативного прояву для складання сексуального профілю експресивність ($t\ 2,67; p\leq 0,01$), вибірковість ($t\ -2,08; p\leq 0,05$), жертвовність ($t\ -2,27; p\leq 0,05$).

У юнаків більшою мірою, порівняно з їх пересічними ровесниками оцінка сексуального профілю у позитивному прояву. Але деякі показники є негативними для сексуального профілю: різноманітність ($t\ -2,29; p\leq 0,05$).

У підлітків проблемними, що не задовольняються та збільшеними за рівнем є настанови до сексу: сексуальна сором'язливість ($U\ -2,40; p\leq 0,05$), сексуальна збудливість ($t\ -2,05; p\leq 0,05$), огида до сексу ($U\ -4,46; p\leq 0,01$), задоволеність ($t\ -2,56; p\leq 0,01$). Для подолання важких життєвих ситуацій порівняно з пересічними юнаками, підліткам не достатньо пошуку соціальної підтримки ($U\ -2,85; p\leq 0,01$). Юнакам притаманні показники співробітництво ($t\ -2,73; p\leq 0,01$), компроміс ($U\ -2,18; p\leq 0,05$). Підлітки в свою чергу

використовують життєву стратегію в конфлікті – уникнення ($U-3,60; p \leq 0,01$), що не є позитивним фактором та відрізняє їх від експериментальної групи. Юнаки порівняно з пересічними підлітками використовують в своєму житті наступні драйвера: будь досконалим ($U-2,96; p \leq 0,01$).

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

Нами було виявлено сексуальні установки та життєві сценарії у юнаків та їх рівень прояву. Нами було висвітлено методику дослідження та наведено її результати.

Було віддано перевагу наступним методикам. За опитувальником «Настанови до сексу» Г. Айзенка виявлено, що в більшості респондентів проявилася огида до сексу, можлива присутність непорозумінь стосовно сексуального життя, забобонів та установок з дитинства.

Ми виділили, що потрібно знизити відсоток по шкалам: огида до сексу, сексуальна невротичність, сексуальна сором'язливість та збільшити майбутню реалізованість в сексі.

За методикою дослідження «Подолання важких життєвих ситуацій», ПВЖС/SVF120 В. Янке та Г. Ердманн, адаптація – Н. Є. Водоп'янової було виявлено, що респондентам для подолання важких життєвих ситуацій притаманно: антиципіруюче уникнення, заміщення, контроль за ситуацією.

За методикою дослідження «Визначення провідного драйвера» Мері Кокс (Mary Cox, 1999) ми виявили драйвера, що використовують юнаки у своєму житті. Найбільш впливовим на вибірку став драйвер - «Будь досконалим». Ми підтвердили, що у відносинах респонденти прагнуть показати себе ідеальними, без недосконалості. Підтвердили, що поведінка з партнером також залежить від сценарію, що складається на основі ставлення батьків. Зазначили, що драйвера також мають впливати на установки та сексуальні відносини.

За методикою дослідження «Визначення життєвої стратегії особистості в конфлікті», ТКІ Томас-Кілманн, (адаптація Н. В. Гришина), ми визначили, що респонденти які використовують життєву стратегію згладжування, бояться проявляти свою точку зору, їм складно проявляти себе в конфліктних

ситуаціях, краще будуть погоджуватися з усім, що їм кажуть, а ніж конфлікт продовжиться.

Дослідження наштовхнуло нас на розробку соціально-психологічного тренінгу сексуальної грамотності, задля формування позитивних установок на сексуальні відносини та розвиток взаємодії для побудови майбутніх стосунків. Ми виділили, що на меті буде знизити відсоток по шкалам: огида до сексу, сексуальна невротичність, сексуальна сором'язливість та збільшити майбутню реалізованість в сексі та власне задоволення.

Визначили, що сексуальні установки юнацтва та життєві сценарії юнаків та підлітків знаходяться в межах позитивного прояву. Проте є ті, що характеризуються недостатнім або негативним проявом:

- в юнаків майже всі показники на одному задовільному рівні з контрольною вибіркою, але їх опоненти схильні нижче оцінювати задоволеність своїх сексуальних установок та життєвих стратегій;

- у юнаків в зоні негативного прояву для складання сексуального профілю: експресивність, різноманітність; було виявлено, що для юнаків є проблемними настанови до сексу, що частково не задовольняються та збільшені за рівнем: реалізованість, сексуальна невротичність, огида до сексу, сексуальна задоволеність, що притаманні також і контрольній вибірці, але з проявом ще й сексуальної сором'язливості, що відрізняє вибірки;

- виявлено, що подолання важких життєвих ситуацій юнакам притаманно: антиципіруюче уникнення, заміщення, контроль за ситуацією, на відміну від контрольної групи, яким не достатньо пошуку соціальної підтримки;

- зазначено, що для юнаків характерна життєві стратегії в конфлікті: співробітництво, компроміс, згладжування, – уникнення, а підлітки використовують в своєму житті наступні драйвера: будь досконалим;

- було виявлено, що для підлітків є проблемними, що не задовольняються та збільшеними за рівнем настанови до сексу: сексуальна сором'язливість, сексуальна збудливість.

РОЗДІЛ 3

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ СЕКСУАЛЬНОЇ ГРАМОТНОСТІ

3.1. Соціально-психологічний тренінг сексуальної грамотності, розроблений задля формування позитивних установок на сексуальні відносини та розвиток взаємодії для побудови майбутніх стосунків.

На формувальному етапі дослідження приймала участь вибірка з констатувального етапу дослідження – експериментальна група – 20 студентів вищих навчальних закладів країни, що за показниками зазнали найбільш негативного прояву, віком від 17 до 20 років, що відповідають віку юнацтва за віковою періодизацією Е. Х. Еріксона.

Мета тренінгу: формування позитивних установок на секс, прийняття своєї ідентичності, засвоєння навичок сексуальної грамотності, задля формування позитивних установок на сексуальні відносини та розвиток взаємодії для побудови майбутніх стосунків.

Наша програма розвивальної тренінгової роботи, була спрямована на вирішення виявлених в ході психодіагностичної проблеми. Аналізуючи представлені результати констатувального етапу дослідження вище, можемо встановити, що юнакам не достатньо формування позитивних установок на секс та прийняття своєї ідентичності для побудови майбутніх стосунків. Наша робота передбачала формування позитивних установок на секс, прийняття своєї ідентичності, засвоєння навичок сексуальної грамотності, задля формування позитивних установок на сексуальні відносини та розвиток взаємодії для побудови майбутніх стосунків.

Критерії за дослідженням/ Основні завдання:

- знизити відсоток по шкалам: огида до сексу, сексуальна невротичність, сексуальна сором'язливість;

- збільшити реалізованість в сексі та власне задоволення;
- формування позитивних навичок на секс.

Матеріали: папір, ручки, олівці, специфічні листівки або фотографії, метафоричні карти.

Обладнання та технічні засоби: комп'ютер.

Тривалість: 1 зустріч – 6 годин.

Таблиця 3.1.1

План тренінгової програми

№ з/п	Вид діяльності	Час
1.	Повідомлення теми і мети тренінгу.	5 хв.
2.	Знайомство.	15 хв.
3.	Розминка: вправа «Я – книга про сексуальність».	25 хв.
4.	Вступна частина тренінгу: вправа «Скульптура моєї сексуальності».	35 хв
5.	Перерва	15 хв.
6.	Основна частина тренінгу: вправа «Група анонімних сексоголіків».	45 хв
7.	Перерва	15 хв
8.	Вправа: «Дискусія сексуальних стереотипів».	35 хв
9.	Вправа: «Внутрішнє чудисько».	30 хв
10.	Вправа: «Емоційна валідація»	35 хв
11.	Перерва	15 хв
12.	Вправа: «Переформування негативних думок».	35 хв
13.	Підбиття підсумків	20 хв
14.	Вправа: «Повітряна кулька».	15 хв
15.	Отримання зворотного зв'язку, завершення тренінгу.	20 хв.

Хід тренінгу:

Тренінгова програма включає в себе: завдання та вправи, що несуть вплив на сексуальні установки, метафоричні асоціативні карти, вправи на візуалізацію та релаксацію.

Мета: формування позитивних установок на секс, прийняття своєї ідентичності, засвоєння навичок сексуальної грамотності, задля формування позитивних установок на сексуальні відносини та розвиток взаємодії для побудови майбутніх стосунків.

План:

1) ритуал привітання (дозволяє об'єднувати учасників групи, створювати атмосферу групової довіри і прийняття);

2) розминка налаштовує учасників на продуктивну групову діяльність, дозволяє встановити контакт, активізувати членів групи, підняти настрій, зняти емоційне напруження;

3) вступна частина тренінгу – пояснення правил та запитання від групи.

4) основна частина тренінгу – кілька тематичних завдань у поєднанні з вправами на зняття м'язового і психологічного напруження;

5) заключна частина тренінгу охоплює:

- підбиття підсумків;
- отримання зворотного зв'язку за тематикою поточного тренінгу;
- релаксацію і процедури завершення тренінгу.

5) Знайомство

Вправа «Знайомство»

Учасникам пропонується по колу назвати своє ім'я та продовжити речення: «Я цікава людина, тому що...»

5) Розминка

Вправа «Я – книга про сексуальність»

Інструкція. «Уявіть, що ви – книга про сексуальність. Подумайте 5-10 хвилин і дайте відповідь на наступні питання:

о Який заголовок міг би відобразити те, що написано у вашій книзі?

О Що було б намальовано на обкладинці?

О Як називаються деякі розділи?

О Які розділи ви хотіли б викинути?

О З якими розділами ви б хотіли познайомити «читачів»?

о Що ви змогли зрозуміти для себе під час виконання цієї справи?

Вирішити, чи потрібно ставити додаткові питання, можна, тільки виходячи із загальної обстановки в групі.

5) Вступна частина тренінгу:

Вправа «Скульптура моєї сексуальності»

Перший етап– вибрати з пропонуванних провідним картинок ту, яка найповніше відбиває уявлення про свою сексуальність (зображення може бути одне).

(Це не обов'язково якісь специфічні листівки або фотографії, і метафоричні карти, і малюнки, і зображення природи, тварин та інше).

Другий – поділитися на трійки, в яких за допомогою один одного люди по черзі створюють динамічну скульптуру своєї сексуальності, де сам автор будує, а два інших зображують його самого та його сексуальність.

Третій – показати в групі свою фігуру, зазвичай тут я питаю скульптора про його почуття, коли він дивиться на задум, пропоную придумати назву для композиції і закликаю учасників дати свої варіанти.

4) Основна частина тренінгу:

Вправа «Група анонімних сексоголіків»

Ще в цій же групі я пропонувала би пограти в групу анонімних сексоголіків, де учасники вигадували собі «захворювання» у потрібній тематиці – маніяки, вуайеристи тощо. Далі вони показували, як їхній «діагноз» проявляється в житті: у яких ситуаціях, з якими людьми, як проявляється поведінкою. Тут можуть бути пред'явлені сценки, скульптури чи демонстрація тілесної реакції у колі. Наприкінці вправи я з'ясовувала би, що стоїть за вигаданими діагнозами і як вони пов'язані з їхнім реальним життям.

Вправа оголює еротичні фантазії учасників, що саме собою вимагає дбайливого звернення через сильну вразливість кожного від саморозкриття в інтимній сфері. Плюс до цього учасники сильно розігріваються на особисті роботи, оскільки піднімається важливий матеріал, що потребує опрацювання.

Вправа «Дискусія сексуальних стереотипів»

- Гарна зовнішність – гарантія прекрасного сексу.
- Займатися сексом не соромно у будь-якому віці.
- Сексуальність – не тільки про секс.

Разом з групою розбираємо відомі стереотипи, додаємо до розмови ті що чули раніше.

Вправа «Внутрішнє чудисько»

Внутрішнє чудовисько – це втілення всіх наших неприємних якостей і установок, всього того, що ми вважаємо негідним і намагаємося ховати від оточуючих. Вправа допоможе сміливо поглянути у вічі своєму Внутрішньому чудовиську і визнати, що воно є невід’ємною частиною нас самих.

1. Запишіть особистісні риси та установки на сексуальні відносини, які вам важко у собі прийняти.

2. Уявіть істоту, яка має всі ці якості. Спробуйте зобразити його на папері. Це людина чи не зовсім? Який він(а)?

3. Придумайте суті ім’я. Спробуйте скласти монолог Внутрішнього чудовиська. Що могло б розповісти про своє життя? Чого воно хоче? Що йому погано, чого йому бракує? Домалюйте те, чого не вистачає вашому персонажу.

4. Поверніться до свого списку поганих установок. Доповніть кожен пункт: напишіть, коли ви помітили у себе цю установку? Яка ситуація чи обставина могли його спричинити? Коли воно почало вам заважати? Чому, на вашу думку, вам важко приймати його?

Не робіть із вправи жодних висновків. Ви лише знайомитеся з іншою своєю частиною — тією, яку хочеться приховати. Якщо при цьому ви відчуваєте негативні емоції, дозвольте їм бути, це нормально.

Вправа «Емоційна валідація»

Мета вправи – знайти коріння своїх «поганих» установок і зрозуміти, що в якийсь момент вони були життєво необхідні для вашого благополуччя.

1. Візьміть список «поганих» установок, який ви склали в минулій вправі, і ще раз подумайте над тим, як з'явилася кожна з них.
2. Напишіть, чому в тих обставинах ця установка була корисною і необхідною для вас. Прийміть рішення, що мати їх — нормально.

Вправа «Переформування негативних думок»

Наші думки дуже впливають на нашу поведінку. Якщо людина вважає себе невдахою, то веде себе відповідно — відмовляється від кар'єри чи стосунків лише тому, що в її голові тримається думка: «Я не вартий цього».

Щоразу, коли в голові виникають неприємні думки про себе, потрібно визнати їх наявність та записати те, як вони звучать. Потім думку слід переформулювати за такими правилами:

1. Фраза повинна містити лише опис поведінки, а не характеристику вас як людини.
2. Уникайте узагальнень типу «завжди», «ніколи», «жахливо», «дико», «вічно я...».
3. Не допускайте припущень, що про вас думають інші люди. Ви не можете вгадати чужих думок.
4. Заберіть заперечення (частки «не») і «діагностики» дієслова («припинити», «перестати»), опишіть альтернативну дію.
- 5) Підбиття підсумків:
 - отримання зворотного зв'язку за тематикою поточного тренінгу.

Вправа «Повітряна кулька»

Уявіть собі, що у ваших грудях знаходиться повітряна кулька. Вдихніть через ніс і повністю заповніть легені повітрям. Видихніть його ротом і відчуйте, як воно виходить з легень. Повторюйте, не поспішаючи. Дихайте та уявляйте, як кулька наповнюється повітрям і стає все більшою та більшою. Повільно видихніть ротом, ніби повітря тихенько виходить з кульки. Зробіть

паузу і порахуйте до десяти. Знову вдихніть і наповніть легені повітрям. Затримайте його, порахуйте до 3-х, уявляйте при цьому, що кожна легеня — це надута кулька. Видихніть. Відчуйте, як тепле повітря проходить через легені, горло, рот. Повторіть 3 рази, вдихаючи та видихаючи повітря. Зупиніться та відчуйте, що ви сповнені енергії, а все напруження зникло.

Таблиця 3.1.2

Показники середніх значень настанов до сексу за опитувальником
«Настанови до сексу» Г. Айзенка

Настанови до сексу	Експериментальна група до проведення тренінгу	Експериментальна група після проведення тренінгу
	Юнаки	Юнаки
Реалізованість	47	58
Сексуальна невротичність	53	44
Сексуальна сором'язливість	33	29
Огида до сексу	57	39
Задоволеність	54,3	66,6

На формувальному етапі дослідження приймала участь вибірка з констатувального етапу дослідження – експериментальна група з 46 студентів вищих навчальних закладів країни, віком від 17 до 20 років, що відповідають віку юнацтва за віковою періодизацією Е. Х. Еріксона.

Основним завданням дослідження на формувальному етапі було розробити корекційну програму: “Соціально-психологічний тренінг сексуальної грамотності, розроблений задля формування позитивних установок на сексуальні відносини та розвиток взаємодії для побудови майбутніх стосунків”.

Нами було розроблено та проведено тренінг на експериментальній групі – 46 студентів вищих навчальних закладів країни, віком від 17 до 20 років, що відповідають віку юнацтва за віковою періодизацією Е. Х. Еріксона.

На основі отриманих даних респондентів було підраховано і визначено індивідуальні показники респондентів за методикою дослідження «Настанови до сексу» Г. Айзенка. У ході експериментального етапу було визначено необхідність знизити відсоток по шкалам: огида до сексу, сексуальна невротичність, сексуальна сором'язливість; збільшити реалізованість в сексі та власне задоволення; формування позитивних навичок на секс, що ми і досягли з поміччю тренінгової програми (Див таблицю 3.1.2).

ВИСНОВОК ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ

Був розроблений соціально-психологічний тренінг сексуальної грамотності.

На формувальному етапі дослідження приймала участь вибірка з констатувального етапу дослідження – експериментальна група з 20 студентів вищих навчальних закладів країни, що за показниками зазнали найбільш негативного прояву у ході дослідження, віком від 17 до 20 років, що відповідають віку юнацтва за віковою періодизацією Е. Х. Еріксона.

Встановлено, що особливості сексуальних установок та їх життєвих сценаріїв юнаків та підлітків знаходяться здебільшого в межах позитивного прояву. Проте є ті, що характеризуються недостатнім або негативним проявом:

- в юнаків майже всі показники на одному задовільному рівні з контрольною вибіркою, але їх опоненти схильні нижче оцінювати задоволеність своїх сексуальних установок та життєвих стратегій;

- у юнаків в зоні негативного прояву для складання сексуального профілю: експресивність, різноманітність; було виявлено, що для юнаків є проблемними настанови до сексу, що частково не задовольняються та збільшені за рівнем: реалізованість, сексуальна невротичність, огида до сексу, сексуальна задоволеність, що притаманні також і контрольній вибірці, але з проявом ще й сексуальної сором'язливості, що відрізняє вибірки;

- виявлено, що подолання важких життєвих ситуацій юнакам притаманно: антиципіруюче уникнення, заміщення, контроль за ситуацією, на відміну від контрольної групи, яким не достатньо пошуку соціальної підтримки;

- зазначено, що для юнаків характерна життєві стратегії в конфлікті: співробітництво, компроміс, згладжування, – уникнення, а підлітки використовують в своєму житті наступні драйвера: будь досконалим;

Отже, у ході проведення тренінгової програми ми сформуваємо позитивні установки на сексуальні відносини та розвиток взаємодії для побудови майбутніх стосунків. Ми знизили відсоток по шкалах: огида до сексу, сексуальна невротичність, сексуальна сором'язливість та збільшити майбутню реалізованість в сексі та власне задоволення. Що говорить про успішність тренінгової програми.

ВИСНОВКИ

1. У ході теоретичного аналізу наукових праць понять «сексуальні установки» та «життєві сценарії», ми виявили певну тенденцію між поняттями, що підтвердило підстави для детального дослідження в практичному розділі.

2. Виокремлена дефініція сексуальна установки та описано її види. Виявлено, що ключовим фактором, який прирівнює ступінь сексуальних моделей є виховання.

3. Розглянуто і описано поняття – життєва стратегія. Зазначено умови успішності сексуальних відносин, яке криється у вмінні розмовляти та обговорювати проблеми, що сталися у пари, сприяють порозумінню і налагодженню клімату у відносинах.

4. Подано виявлені сексуальні установки та життєві сценарії досліджуваного юнацтва та відповідно рівень їх прояву.

Ми визначили, що особливістю респондентів є те що вони використовують життєву стратегію згладжування, бояться проявляти свою точку зору, їм складно проявляти себе в конфліктних ситуаціях, краще будуть погоджуватися з усім, що їм кажуть, а ніж конфлікт продовжитися.

5. Визначили сексуальні установки юнацтва та їх життєві сценарії, які виглядають наступним чином:

Встановлено, що особливості сексуальних установок та їх життєвих сценаріїв юнаків та підлітків знаходяться здебільшого в межах позитивного прояву. Проте є ті, що характеризуються недостатнім або негативним проявом:

- в юнаків майже всі показники на одному задовільному рівні з контрольною вибіркою, але їх опоненти схильні нижче оцінювати задоволеність своїх сексуальних установок та життєвих стратегій;

- у юнаків в зоні негативного прояву для складання сексуального профілю: експресивність, різноманітність; було виявлено, що для юнаків є проблемними настанови до сексу, що частково не задовольняються та збільшені за рівнем: реалізованість, сексуальна невротичність, огида до сексу, сексуальна задоволеність, що притаманні також і контрольній вибірці, але з проявом ще й сексуальної сором'язливості, що відрізняє вибірки;

- виявлено, що подолання важких життєвих ситуацій юнакам притаманно: антиципіруюче уникнення, заміщення, контроль за ситуацією, на відміну від контрольної групи, яким не достатньо пошуку соціальної підтримки;

- зазначено, що для юнаків характерна життєві стратегії в конфлікті: співробітництво, компроміс, згладжування, – уникнення, а підлітки використовують в своєму житті наступні драйвера: будь досконалим;

- було виокремлено певну групу респондентів, які мали певні складнощі з не задоволеністю та збільшеними за рівнем настанови до сексу: сексуальна сором'язливість, сексуальна збудливість.

6. Дослідження наштовхнуло нас на розробку соціально-психологічного тренінгу сексуальної грамотності, задля формування позитивних установок на сексуальні відносини та розвиток взаємодії для побудови майбутніх стосунків. Ми виділили, що на меті буде знизити відсоток по шкалам: огида до сексу, сексуальна невротичність, сексуальна сором'язливість та збільшити майбутню реалізованість в сексі та власне задоволення. Основним завданням дослідження на формувальному етапі було розробити корекційну програму та знизити показники, що були виявлені на експериментальному етапі, чого ми й досягли.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айзенк Г. Исследования человеческой психики / Г. Айзенк, М. Айзенк — М. : Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. — С. 345—360.
2. Акімов, Л. Н. (2005). Психология сексуальности. SMIL Publ, 254.
3. Андрология / Тиктинский О. Л.. Учебное пособие. 1990.- 413 с.
4. Басс Д. Эволюция сексуального влечения: Стратегии поиска партнеров. М.: Альпина Паблшер, 2017. 510 с.
5. Бендас Т. В. Гендерная психология : учебное пособие / Т. В. Бендас — СПб. : Питер, 2006. — 431 с. 3. Кон И. С. Сексология : учебное пособие для студентов высших учебных заведений / И. С. Кон — М. : Издательский центр «Академия», 2004. — 384 с.
6. Берн Е. Ігри, в які грають люди. Психологія людських взаємин; Люди, які грають в ігри. Психологія людської долі: пров. з англ. / Еге. Берн. – Скатеринбург: Літур, 2001. – 576 с.
7. Берн Ш.М. Гендерная психология. СПб.: ОЛМА-Пресс, 2001.
8. Боришевський М.Й. Виховання у дітей статевої самосвідомості//Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дитини: Науково – методичний збірник/ за ред.. Т.В. Говорун. – К.:ІЗМН, 1996. – С. 19 – 27 с.
9. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словарь – справочник по психодиагностике – СПб.: Питер Ком, 1999. С. 13.
10. Виховні системи освітніх закладів: досвід та проблеми/ Дніпропетр. Ін – т освіти. Кафедра теорії та методики виховання. – Дніпропетровськ: Промінь, 2000. – Кн..1/ уклад. Л.М. Архипенко, Л.Л. Маркіна. – 2000. – 214 с.
11. Гідденс Е. Трансформація інтимності: сексуальність, любов і еротизму в сучасних суспільствах / Е. Гідденс. – Спб.: Пітер, 2004. – 208 с.

12. Говорун Т. В. Стать та сексуальність: Психологічний ракурс / Т. В. Говорун, О. М. Кікінеджи. – Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 1999. – 383 с.
13. Говорун Т.В. Соціалізація статі та сексуальності. Монографія. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 240 с.
14. Горностаї П.П. Особистість і роль: рольовий підхід у соц. психології особистості. / П.П. Горностаї; АПН України, Ін-т соц. та політ. Психології. – К.: Інтерпрес ЛТД, 2007. – 311 с.
15. Гупаловська В. А. Психологічні особливості сексуальних установок молоді /В. А. Гупаловська, Н. Стрілець // Психологічні науки. – 2013. – Т. 2, вип. 10 (91). – С. 89-94.
16. Гупаловська, В.А., Володимирець, О.І. (2012). Психологічні особливості сексуальності чоловіків: результати емпіричного дослідження. Проблеми сучасної психології, 16, 222-235. Дідковська, Л.І. (2014). Психологічні особливості ставлення до сексу осіб ранньої дорослості. Психологічні науки, 2.12, 72-79.
17. Діденко С.В. Психологія сексуальності та сексуальних стосунків. К.: Арістей, 2003.
18. Діденко С.В., Козлова О.С. Психологія сексуальності. К.: Академвидав, 2009. 304 с.
19. Дідковська Л. І. Психологічні особливості ставлення до сексу осіб віку ранньої дорослості / Л. І. Дідковська // Психологічні науки. – 2014. – Вип. 2.12 (103). – С. 72-79.
20. Донець О. І. Сексуальні установки жінок в юнацькому віці / О. І. Донець // Педагогічні науки. – 2018. – № 2 (16). – С. 52-57.
21. Дубровіна І.В. Формування особистості в перехідний період; від підліткового до юнацького віку. М., 1987. 190 с.
22. Екимчик О. А. Когнітивний та емоційний компоненти любові у людей різного віку: дис. ... канд. наук: 19.00.13 / О. А. Єкимчик. – Кострома, 2009. – 178 с.

23. Екімчик О. А. Крос-культурне порівняння установок на любов і секс у російськомовних та американських респондентів (результати адаптації методики для вимірювання стилів кохання) / О. А. Єкімчик, Т. Л. Крю // Вісник Костромського державного університету ім. Н. А. Некрасова. – 2009. – № 5 (15). – С. 111-116.
24. Життєві кризи особистості: Наук.-методичний посібник: У 2 ч. / Ред. Рада: В. М. Доній (голова), Г. М. Несен (заст. Голови), Л. В. Сохань, І. Г. Єрмаков (керівники авторського колективу) та ін. – К.: ІЗМН, 1998. – Ч. 1: Психологія життєвих криз особистості.
25. Збереження репродуктивного здоров'я неповнолітніх. Навчально – методичний посібник/В.М. Оржеховська, Л.І. Габора. – К.: ТОВ «ХІК», 2004.
26. Іванова, Н.Ю. (2013). Психологические аспекты понятия «сексуальности». Вестник ТГПУ (TSPU Bulletin), 11 (139), 81-86.
27. Кацавець Р.С. Вікова психологія. Навч. посіб. / Р. С. Кацавець – К.: Алерта, 2019. – 112 с. URL: https://dakor.kiev.ua/wp-content/uploads/kacavec_vikova_psihologiya_zmist.pdf (дата звернення: 15.09.2022).
28. Кернберг, О.Ф. (2004) Отношения любви. Норма и патология. Класс, 256 с.
29. Корчова Г.Л. Соціально – педагогічні умови профілактики статевих девіацій старшокласників: Навчальний посібник. – К.: «Хай – Тек Прес», 2007. – 160 с.
30. Лидерс А. Г.. Психологічне обстеження сім'ї: навч. посібник-практикум для студ. Фак. Психології вищ. Навч. закладів / А. Г. Лідері. – 2-е вид., Стер. – М.: Видавничий центр «Академія». – 432 с., 2007.
31. Мистецтво життєтворчості особистості: Наук.-метод. Посібник: У 2 год. / Ред. Рада: В. М. Доній (голова), Г. М. Несен (заст. Голови), Л. В. Сохань, І. Г. Єрмаков (керівники авторського колективу) та ін. – К., 1997. – Ч. 1: Теорія та технологія життєтворчості. – 392 с.

32. Мухіна В.С. Вікова психологія: феноменологія розвитку, дитинство, юність. : [Навч. для студентів, які навчаються за пед. спец.] – 7-е вид., Стер. – М.: Академія, 2003. -456 с.
33. О.В. Федик С 28 Сексологія: словник-довідник / Упорядник О.В. Федик. – Івано-Франківськ: НАІР, 2 0 1 2 , - 228 с.
34. Предмет та завдання медичної сексології. Історія становлення і розвитку медичної сексології. Сексуальне здоров'я. /Методичні вказівки /Георгієвська Н.В., Кришталь В.Є., ХНМУ, 2013, 10 с.
35. Психологічні основи сексуальності: матеріали для самопідготовки до семінарських занять для студентів спеціальності «Психологія» /Редагування та упорядкування О.В.Федик. – Івано-Франківськ: Плай, 2010. – 163 с.
36. Романова Н.Ф. Суспільство і гендерні стереотипи в сучасних умовах: нові орієнтири // Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 11-13 грудня 2003 р.). – К.: ПЦ «Фоліант», 2003. – С.132-133.
37. Сексологія: навчальний посібник / В. В. Кришталь, Є. В. Кришталь, Т. В. Кришталь, 2008.- 990 с.
38. Сексопатологія (чоловіків та жінок) /Методичні вказівки /Георгієвська Н.В., Кришталь В.Є., ХНМУ, 2013, 25 с.
39. Сексопатологія. Національний підручник ./ Під ред.. Є.В.Кришталь, Б.М. Ворник. 2012. – 925 с.
40. Сексуальна адаптація та її рівні. Терапія та профілактика сексуальних розладів. /Методичні вказівки /Георгієвська Н.В., Кришталь В.Є., ХНМУ, 2013, 10 с.
41. Сечейко О.В. Психологічні детермінанти сексуальної поведінки підлітків: Дис...канд.. психолог. Наук. 19.00.07.,К., 2000. – 228 с.
42. Становлення і формування сексуальності людини. Анатомо-фізіологічні основи сексуальності. Сексуальна гармонія. /Методичні вказівки / Кожина Г.М., Георгієвська Н.В., Кришталь В.Є., ХНМУ, 2013, 14 с.

43. Стюарт Й., Джойнс В. Основи ТА: Транзакційний аналіз / Стюарт Й., Джойс В.; [Пер. з англ.]. – К.: ФАДА, ЛТД, 2002. – 393 с.
44. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: в межах і за межами буденності. – К.: Лібідь, 2003. – 374 с.
45. Франкл В. Людина в пошуках сенсу. – М., 1990. 80 с.
46. Шаповаленко І.В. Вікова психологія (Психологія розвитку та вікова психологія) / Шаповаленко І.В. – М.: Гардаріки, 2005. – 349 с.
47. Crockett LJ, Rajfaelli M .. MoUanen K. L. Adolescent Sexuality: Behavior and Meaning //Blackwell Handbook of Adolescence / Edited by GR Adams, MD Berzonsky. Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2003. P. 371-39

ДОДАТКИ

Результати показників за вираженістю оцінки сексуального профілю за методикою дослідження «Оцінки сексуального профілю» М. Яффе і Е. Фервік, адаптація О. Потьомкіної

Оцінка сексуального профілю	К-сть респондентів (усього 46)		Рівень прояву високий%	Рівень прояву низький%
Експресивність	43	3	93,4	6,6
Сміливість, рішучість	30	16	65,3	34,7
Користь	17	29	39,9	60,1
Вибірковість	37	9	80,4	19,6
Гіперсексуальність	13	33	28,2	71,8
Ретельність	36	10	78,2	21,8
Ніжність	34	12	73,9	26,1
Жертовність	14	32	30,4	69,6
Відповідальність	37	9	80,4	19,6
Кохання як найвища цінність	33	13	71,7%	28,3%
Ревнощі	12	34	26,08%	73,9%
Різноманітність	25	21	54,3%	45,7%
Фемінінність	26	20	57%	43%
Неприйняття службових романів	24	22	53%	47%

Результати показників за вираженістю настанов до сексу за
опитувальником «Настанови до сексу» Г. Айзенка

Настанови до сексу	К-сть респондентів (усього 46)		Рівень прояву високий%	Рівень прояву низький%
Дозволеність	28	18	60%	40%
Реалізованість	22	24	47%	53%
Сексуальна невротичність	24	22	53%	47%
Знеособлений секс	8	38	17,4%	82,6%
Порнографія	44	2	96%	4%
Сексуальна сором'язливість	15	31	33%	67%
Цнотливість	18	28	39%	61%
Огида до сексу	26	20	57%	43%
Сексуальна збудливість	14	32	30,4%	69,6%
Фізичний секс	25	21	54,3%	45,7%
Агресивний секс	8	38	17,4%	82,6%
Лібідо	33	13	71,7%	28,3%
Задоволеність	25	21	54,3%	45,7%
Маскулінність	15	31	33%	67%
Фемінність	31	15	67%	33%

Результати показників за вираженістю подолання важких життєвих ситуацій за методикою дослідження ПВЖС/SVF120 В. Янке та Г. Ердманн

Подолання важких життєвих ситуацій	К-сть респондентів (усього 46)	Рівень прояву %
Самосхвалення	4	8,5%
Самовиправдання	3	7%
Відволікання	1	2%
Заміщення	7	15,1%
Самоствердження	3	7%
Контроль за ситуацією	12	26%
Самоконтроль	4	8,5%
Позитивна самомотивація	2	4,3%
Пошук соціальної підтримки	2	4,3%
Антиципіруюче уникнення	5	11%
Втеча від стресової ситуації	2	4,3%
Агресія	1	2%

Додаток Г

Результати показників визначення життєвої стратегії особистості в конфлікті за методикою «ТКІ» Томас-Кілманн, (адаптація Н. В. Гришина)

Життєва стратегія особистості в конфлікті	К-сть респондентів (усього 46)	Рівень прояву %
Співробітництво	12	26%
Компромiс	11	24%
Згладжування	12	26%
Примус	6	13%
Уникнення	5	11%

Додаток Д

Результати показників вираженості провідних драйверів за методикою «Визначення провідного драйвера» Мері Кокс (Mary Cox)

Провідний драйвер	К-сть респондентів (усього 46)	Рівень прояву %
Будь досконалим	19	41,3%
Радуй інших	9	19,6%
Поспішай	7	15,2%
Будь сильним	5	10,8%
Намагайся	6	13,1%